

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK

az Erdélyi Örmény Gyökerek
Kulturális Egyesület
havonta megjelenő kiadványa
XIV. évfolyam 166. szám
2010. december

f z e t e k

„Emlékek nélkül, népeknek híre csak árnyék...”
(Vörösmarty Mihály)

A Fővárosi Örmény Klub minden hónap 3. csütörtökén 17 órakor
– hívtottan és hívtatlanul – mindenkit szeretettel vár
a Budapest V., Semmelweis utca 1–3. I. emeleti Bartók terembe

Elmélkedés az örmény liturgiáról

Az erdélyi örmények körében él a karácsonyi házszentelés hagyománya.* Mély szimbolikus értelme van: illő, hogy a karácsonykor földre szálló Üdvözítő megszentelt hajlékot találjon mindenütt.

Egy saragán éneklése vezeti be a szertartást. Had idézzünk ebből: „**Fény a fényből, az Atyától születél és a Szent Szűztől testestüléd meg... és a Szentlélek kinyilatkoztatott Téged galamb alakjában megjelenvén.**”**

Kezdő, s befejező szavak: az előbbi karácsonyra utal, de a befejezés már az Úrjelenésre mutat. Bevégeztük az óévet, jöhet az új! Így is értelmezhetjük. A házszentelés eredetileg a vízkereszthez, az Úrjelenés ünnepéhez kötődik. Miért tartják hát karácsonykor is? Azért került előbbre, hogy mindenütt lehetőleg elvégezhesék. Példa ez arra, hogy a hagyomány a lelki igényekhez alkalmazkodik, s összeköttetést teremt egyes időpontok között.

Dr. Sasvári László

* Leírása: Tarisnyás Györgyi: Az örmény karácsony. Bp. 1903. 49. o.

** Szent Liturgia 105. o.

Lapunk az interneten: a www.magyarormeny.hu honlapon is olvasható.
Elektronikus levélcímünk (e-mail): magyar.ormeny@t-online.hu

Béres L. Attila

Családi kamarakonzert és könyvajánló

A Fővárosi Örmény Klub háziasszonya, *dr. Issekutz Sarolta* miután megnyitotta a novemberi klubdélutánt, átadta a szót *Harmath Kálmánnak*, a rendező Újbuda Örmény Kisebbségi Önkormányzat elnökének, aki köszöntötte a megjelenteket, bemutatta meghívott vendégeit, a XI. kerületi kiváló művész társaságot.

A műsort különleges koncert nyitotta meg, *Kirkósa Péter* hegedűművész, a Magyar Rádiózenekar tagja családjával jött el. Felesége, *Kirkósáné Magda Tünde* a zeneakadémián végzett ütőhangszeres művész, *Tünde* lánya cselista, a zeneakadémián az idén szerezte diplomáját, *Ágnes* harmadéves akadémista hegedű szakon, *Tamás Péter* a csellót választotta a zeneművészeti szakközépiskolában. Mindhárom gyermeke a Zuglói Filmharmónia tagjaként is sikeresen koncertezik. A családi kamarazene-kartól először

A családi kamarazenekar

Vivaldi kéthege-dűs versenyművét hallottuk, majd egy *Rahmanyinov* románcot, végül meglepetésként három örmény dalt különleges hangszerelésben. A felcsendülő dallamokat nagy tapsal köszönte meg a hallgatóság.

A zenei programot kiegészítő könyvbemutató könyvei nem érkeztek meg, ugyanis véletlenül Erdélybe vitték más könyvekkel együtt *Kátai Mihály* Munkácsy-díjas festőművész *Napkapu* című könyvét is. (A karácsonyi klubdélutánon

viszont meg lehet majd vásárolni.) Ennek ellenére *Szilvay Ingrid* derűs hangulatban beszélgetett a könyvről a szerzővel. A nagy nyilvánosság előtti rendhagyó interjún a feleség cseppet sem látzott elfogultnak férje, *Kátai Mihály* irányába. Tizenöt éve interjúvolják egy-

mást, de a munkáját segítő, kiegészítő, kiteljesítő társ felfedezte nekünk is *Kátai Mihályt*. Akik ismerik, tudják, hogy polihisztor. Festő- és iparművész, ornamentika-kutató, de ugyanúgy foglalkozik vallástörténettel és művészeti pszichológiával, az etruszkok világát is kutatja. Az interjú során kiderült az is, hogy szerteágazó érdeklődésű és nyitott a világra. Az a művész, aki nem ismer stílus- és korszakváltásokat. Egyidejűleg alkot többféle műfajban: nappal fest, éj-

Szilvay Ingrid és Kátai Mihály

szaka tűzzománc remekműveket készít, hajnalban ír, olykor a nap 24 órája kevés ehhez. Témái is sokrétűek. A karácsonyra szánt könyvében egyébként a festményeit lehet látni. „Tátott szájjal” hallgattuk a művészházaspár érdekes, érdekesítő beszélgetését a könyvről, amelynek

központi témája a nő. Nem önmagában, nem, mint női szerepkör, hanem, mindig a férfi párjával együtt. Az interjú alatt a hallgatóság nem vette észre az idő múlását. Könyv nélkül is az egyedi, kalandozó, sajtós megnyilatkozás kultúrtörténeti ismereteinket is gyarapította.

A klub háziasszonya a klubest végén programokat ajánlott, de hozott könyveket is: *Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* című könyvét, és *dr. Issekutz Sarolta: Erdélyi örmény könyvha, fűszerezve* könyvét.

A tartalmas klubdélutánon *Keszi-Harmath Enikő* által készített örmény sütemények, finomságok szereztek még további örömeket.

A tartalmas klubdélutánon *Keszi-Harmath Enikő* által készített örmény sütemények, finomságok szereztek még további örömeket.

A novemberi klubdélután közönsége

Örmény örökséget őriz tíz esztendő munkája

Fokozódó rokonszenvvel forgatom *Gudenus János József – Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* című könyvét. A szerzővel évtizedes baráti szálak kötnek össze, persze nagyon valószínű, hogy ez a személyes benyomás sokkal inkább abból támad, hogy e sorok írójának érdeklődési körében évek óta kiemelt helyet foglal el az örmény nép, és az erdélyi örmény gyökerekkel rendelkező közösség kulturális hagyományörzése. Ebben a misszióban mérföldkövet jelentett a tíz évvel ezelőtt megjelent vaskos kötet, amelynek javított, bővített kiadásának könyvbemutatóját 2010. november 11-én óriási érdeklődés kísérte az Országos Széchenyi Könyvtár Budavári Palota F épülete 6. emeleti Díszteremében. A közel ezer oldalas, vaskosra duzzadt művet az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület adta ki.

dr. Issekutz Sarolta, a kiadó és az egyesület elnöke köszöntötte a könyvbemutatóra érkezetteket, majd ismertette a programot. Vörösváry Márton zeneművészeti pályafutásának bemutatása után az ifjú tehetség F. Chopin b-moll szonátáját adta elő zongorán. A szamosújvári gyökerekkel rendelkező tizenhat éves fiatalemberre méltán büszke az örmény közösség, még sokat fogunk hallani, olvasni róla.

A könyvbemutatón számos olyan arcot láttunk, akikkel még nem találkoztunk az örmény közösséget összetartó rendezvényeken, ezért az elnökkasszony tájékoztatást adott az örmény nép, az erdélyi örmények történetéről, kul-

dr. Issekutz Sarolta

Vörösváry Márton

túrjáról. Azokról az erdélyi örmény gyökerekkel rendelkező ősokról szolt, akik különösen hozzájárultak a magyar történelemben és kultúrtörténetben a tudomány, a magyar irodalom, a magyar művészet és magyar gazdaság fellendítéséhez, akik sokak által ismertek, de kevésbé ismertek örmény gyökereikről.

Az előadás alatt az örmény eredetű magyar nemesi családok címereit láthattuk kivetítve.

Majd ismét Vörösváry Márton kedveskedett a hallgatóságának, ezúttal hegedűn J. Sibelius d-moll hegedűversenyének I. tételét játszotta.

Az est fénypontján *Gudenus János József genealógus* bemutatta a könyvét. (Lásd 5–7.

oldal) A nemzetközileg ismert szerző előadásában kiemelte, hogy a könyv méltó emléket állít az örmény népnek, amelyet csaknem 350 évvel ezelőtt Apafi I. Mihály fejedelem befogadott Erdélybe. Közülük ötvenöten nyertek az erdélyi fejedelmektől és a magyar királyoktól nemesi címet. Megtudtuk azt is, hogy míg az első kiadás tíz hónap alatt készült el, a most bemutatott könyvre tíz esztendő munkája nyomja rá a bélyegét.

A könyvbemutatót követően számos kérdésre készséggel válaszolt a szerző és a kiadó.

Vörösváry Márton virtuóz hegedűjátéka – N. Paganini: Bevezetés és variációk egy témára – zárta a műsort.

Dr. Issekutz Sarolta köszönetet mondott azért, hogy sor kerülhetett a könyv

bemutatójára. Kijárt a köszönet a könyv támogatói: a Magyarországi Nemzeti és Etnikai Kisebbségekért Közalapítvány, a Fővárosi Örmény Önkormányzat, Budapest Főváros II., VIII., IX., XI., XII., XIII., XV. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat és Olaszné Zakariás Anna részére is.

A Díszterem előtti folyosón szerzői dedikációkkal és állófogadással zárult a tartalmas és maradandó élményt nyújtó program.

Zárszóként csak annyit, hogy az örmény közösség tagjainak, barátainak a könyvet lapozgatva mindig lesz alkalmuk elcsodálkozni azon, hogy milyen hatalmas és szerteágazó az örmény örökség.

(Béres)

Gudenus János József

Az örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája javított, bővített kiadásának bemutatója

Tisztelt Hölgyeim és Uraim, nehéz helyzetben van a szerző, amikor azt a feladatot kapja kiadójától, az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesületétől, hogy szakmai szempontból értékelje saját munkáját, az *Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája* javított, bővített kiadását.

Nehéz elfogulatlanok lenni, hiszen a háziasszony is saját főztjét dicséri. Mivel nem akarok ebbe a hiába beleesni, így az értékelést, a kritikát inkább az olvasóra és a szakmabeliekre bízom.

Vendégsereg a Budavári Palota Dísztermében

Engedjék meg, hogy kifejezzem azt az örömet, hogy sok vizsontagság után végre elérkezett az a pillanat, amikor együtt ünnepelhetjük ennek könyvnek a megjelenését, amely méltó emléket kíván állítani annak a sokat szenvedett örmény népnek, akiket csaknem háromszázötven évvel ezelőtt Apafi I. Mihály erdélyi fejedelem befogadott és az Erdélyben való letelepedésüket engedélyezte.

Gudenus János József

Közülük ötvenöten nyertek az erdélyi fejedelmektől és a magyar királyoktól nemességet vagy főnemességet a *Balta* családtól a *Zakariásokig*. A korábbi kiadáshoz képest két új család került a kötetbe, a szabolcsi *Polyák* és az uzoni *Temesváry* család. A *Polyákok* örmény származását korábban nem is sejtettem, erre a *Szongott* Kristóf szerkesztette *Armenia* 1899. évi 6. száma hívta fel a figyelmemet. A könyv tárgyalja ezen családok rangemelési adatait, címerüknek leírását, amelyeknek színes ábráiban a könyv hátsó részében gyönyörködhetnek, többségük *Novák* József marosvásárhelyi festőművész alkotása. A többi címer egy része az eredeti diplomákról származik. (például: az apanagyfalusi *Gajzágó* és a nagysomkúti *Terdik* nemesi címer).

Valamennyi családnál a leszármazást általában a rangadományozottól tudjuk követni, legfeljebb két-három nemzedékkal korábbról. Természetes, hogy

a legáttekinthetőbb a táblázatos forma lenne, de ebben az esetben csak korlátozott információt tudnánk egy-egy személyről közölni. Éppen ezért a nemzetközi genealógiai gyakorlatban is elfogadott és gyakran alkalmazott ún. leszármazási jegyzékben követjük az egymást követő nemzedékeket és az abc betűivel jelöljük azokat. A könyv elején erre vonatkozóan található egy tájékoztató, nevezhetnének

használati utasításnak is.

Elősegíti a könyvben való eligazodást, hogy minden oldalt élőfejjel látunk el.

Rendhagyó, hogy ha nem is teljes körűen, de leányágon is követjük a leszármazást, akik között érdekes személyeket fedezhetünk fel, úgy mint például *Ady* Endrét, *Bánffy* György színművészt, *Jankovich* Marcell író-filmrendezőt, *Korniss Péter* fotóművészt, *Schamschula* György közlekedési minisztert, *Schirilla* György hosszútávfutót vagy például *Tóth* Tihámér veszprémi megyéspüspököt, hogy csak néhányat említsek.

A Függelékben három családot ismeretünk, úgyszint a *Bogdanovits*, a *Cseuz* és a keszi *Harmath* családot. Mindegyiküknél található rövid magyarázatot arra vonatkozóan, hogy milyen okból nem kerültek a könyv első részében tárgyal egyértelműen örmény eredetű magyar nemesi családok sorába.

Ezt követően található a szoros abc-be sorolt, közel 5 és félezer nevet tartalmazó Névmutató, amely segítségével könnyen megtalálhatják a keresett családnévet.

Ez azt jelenti, hogy a beházasodások és a leányági leszármazások révén ennyi családot érint ez a könyv, tehát több mint ötezeret.

A feldolgozásnál elsősorban a könyvtári forrásokra hagyatkoztam. Értékes forrást jelentettek számomra itt e könyvtár V. szintjén, a *Plakát- és Kisnyomtatványtárban* található közel 600 ezer darabos szomorú- illetve gyászjelentés gyűjtemény, amelyben évtizedekig kutattam.

Hiteles forrás volt még az *Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület* 1997-es megalakulása óta az általuk összegyűjtött dokumentumok, többek között anyakönyvi kivonatok, amelyekre a leszármazásoknál is hivatkozás történik.

Bármilyen furcsán is hangzik, az 1930-as évek zsidótörvényeinek köszönhetően az árja származást igazoló okmányok, elsősorban *Alexa Ferenc* szamosújvári plébános által az ottani örmény szertartású római katolikus plébánia anyakönyvéből kigyűjtött anyakönyvi kivonatok is jelentősen hozzájárulnak a könyv adatainak hitelességéhez.

Nem becsülhető le az egyes családok tagjainak közlései sem, akiknek neve az egyes közlemények után olvasható.

Itt szeretném megköszönni mindazoknak a szíves segítségét, akik a kért határidőig leadták adataikat és ezzel hozzájárultak a nehéz szerkesztői munka lebonyolításához és a könyv tartalmának teljesebbé tételéhez.

Hiba és hiány azonban így is maradt annak ellenére, hogy míg az első kiadás 10 hónap alatt készült el, a most bemutatott könyvre tíz esztendő munkája nyomja rá bélyegét. A hibák adódhatnak elírásból, elgépelésből, írásos anyag híján rossz emlékezésből. Egy ilyen csaknem ezeroldalas könyv esetében úgy vélem, ez nem főbenjáró vétek.

Reméljük, hogy ez a könyv hasznos lesz nemcsak a magyar-örmény közösségnek, hanem a magyar családtörténeti irodalomnak is.

A könyvbemutatót követően dedikációmmal szívesen állok rendelkezésükre!

Köszönöm szíves figyelmüket és megtisztelő részvételüket!

(Elhangzott: Országos Széchényi Könyvtár VI. emeleti Díszterem, 2010. november 11-én 18 órakor)

A szerző dedikál

Főhajtás a vértanú püspök előtt

Boldoggá avatták Nagyváradon a kommunisták által üldözött Bogdánffy Szilárdot

Nagyváradon boldoggá avatták az egyházmegye egykori, a kommunizmus idején vértanúhalált halt püspökét. Bogdánffy Szilárd pályáját és személyiségét Erdő Péter bíboros méltatta a szertartáson.

Hívek ezrei vettek részt a nagyvárad-i Szent László-bazilikában Bogdánffy Szilárd, a nagyvárad-i római katolikus egyházmegye egykori püspökének szombati boldoggá avatási szertartásán. Az esemény piros betűs ünnep a bihari egyházmegye hívei számára, a partiumi nagyvárosban ugyanis utoljára 1192-ben, a városalapító I. László király szentté avatásakor tartottak hasonló horderejű egyházi ceremóniát. Arról nem beszélve, hogy a Vajdaságban született, 1934-ben Nagyváradon pappá szentelt Bogdánffy Szilárd az első a romániai kommunista diktatúra vértanúi közül, a katolikus egyház boldoggá avat.

Erdő Péter bíboros, prímás, esztergom-budapesti érsek szentbeszédében

Erdő Péter bíboros

éppen ezért fogalmazott úgy, hogy a vértanúként elhunyt püspök boldoggá avatása megtöri az évtizedek hallgatásának csendjét, a liturgia fenségével és titokzatos erejével indítja el azok hosszú sorának nyilvános tiszteletét, akik vértanúként vagy hitvallóként szenvedés árán is helyálltak Krisztus és az egyház igazságáért. (Magyarországon egy éve emelték oltárra Meszlényi Zoltán vértanú püspököt, elsőként a korszak katolikus mártírjai közül). A szegények és bete-

A Bogdánffy család

A történelmi szertartás résztvevői a templomkertben

évben letartóztatta. Négy éven keresztül iszonyatos kínzásokon ment keresztül a romániai börtönökben, 1953 áprilisában koholt vádak alapján 12 évnyi kényszermunkára ítélték, majd október 2-án a nagyenyedi börtönben belehalt az elszenvedett kínzásokba.

*Rostás Szabolcs
(Kolozsvár)*

gek védelmében, gondozásában mindig élen járó Bogdánffyt 1949-ben titokban avatták püspökké Bukarestben, a kommunista hatalom pedig ugyanabban az

*(Magyar Nemzet 2010. november 2.)
Szerk. megj.: A boldoggá avatási szertartáson az EÖGYKE-t dr. Issekutz Sarolta képviselte.*

Feltárt múlt:

A „leleteket” bemutató kiállítást szentmisével nyitották meg

Stílusosan a halottak napján, november elsején nyílt meg a marosvásárhelyi, főtéri Keresztelő Szent János római katolikus plébániatemplom alatti kriptában az a kiállítás, amely pontot tett egy feltárási munka végére. A Bolyai Farkas Gimnázium egyik osztálya, a XI. C közössége idén májustól novemberig rendszeresen lejár a földalatti kriptába Puskás Attila latintanár kezdeményezésére. A pedagógus úgy gondolta, „fel kellene dobni” a latinórákat, ezért azt ajánlotta diákjainak, hogy osztálykirándulás keretében nézzék meg a földalatti kriptát, és térképezzék fel a sírfeliratokat.

„Lefordítottuk a latin sírfeliratokat, lefényképeztük a sírokat, és ebből keletkezett az itt látható fotókiállítás. Úttörő, izgalmas munka volt. Szerintünk hasznos is, mert ezek a feliratok régiek, rongálódnak, egyesek már nem olvashatók” – mesélte lapunknak a munkálatokban részt vevő Székely Róbert. Mint mondta, a kriptában készült fényképeket a Bolyai Napok keretében az iskolában is kiállítják majd. A tanintézetben egyébként már híre ment a diákok munkájának. „Egyesek igencsak csodálkoztak ezen, azt kérdezték: mivel foglalkoztok? Sí-

rokat raboltok ki?” – tette hozzá a kilencedikes diák.

Közéleti személyiségek, egyházi előjárók sírjai

A kiállítás megnyitóján Oláh Dénes főesperes-plébános hirdetett ígét. Pus-kás Attila ötletgazda, a Marosvásárhe-lyi Örmény Kulturális Egyesület veze-tője szerint a feltárás biztosan meghoz-ta a diákok kedvét ahhoz, hogy latinul tanuljanak, már nem tartják ezt haszon-talan tevékenységnek. Pál Orsolya ki-lencedikes tanuló arról is beszámolt a megnyitón, hogy utólag jöttek rá: nagy fába vágta a fejszéküket. „A feltárt sí-rok több mint 200 évesek, és szinte senki nem tud róluk semmit” – mon-dta lapunknak Orsolya. A kriptában hat-van sírhely létezik, de egyesek nyílásán semmiféle felirat nincs, így azt sem le-het tudni, hogy az idők során temetkez-ték-e ezekbe, vagy sem.

A diákok 35 latin és magyar sírfel-iratot fejtettek meg. A legrégebb fel-irat azt jelzi, hogy gróf Kálnoki Do-mokos volt az első ide temetett sze-mélyiség. Az egyházi személyiségek közül jelentősek voltak a Cserei test-vérek, akik a háromszéki Nagyajtáról származtak, és a meszesi Szent Mar-git-apátság apátjai voltak, egyikük főesperes, másikuk apát-plébános volt Marosvásárhelyen. Az említette-ken kívül itt nyugszik például Apostol György jezsuita szerzetes, aki a rend felbomlása után is a térségben maradt, Nyárádton és Székelybőben pasztorált. Mellette nyugszik Könczei Imre, aki a vásárhelyi katolikus gimnázium taná-ra volt, 1799-ben halt meg, 36 évesen a Marosba fulladt. Sírfelirata így szól: „Az élőket a halál énekli el.” A tanu-

lók egyébként egy belga és egy osztrák illetőségű személyre való utalást is találtak.

Örmény kereskedők is ide temetkeztek

Barabás Kisanna levéltáros a feltáró munka folyamán szakmai tanácsokkal látta el a diákokat. A kiállítás-megnyitón elmondta: a kriptá a plébánia legkorábbi épületrésze volt. A fülkék egymás fölött vannak, barokk stílus-ban alakították ki a bejáratukat, nyí-lásukat. A kriptában 1732-ben helyez-tek el először holttestet, míg a temp-lom alapkövét 1728-ban rakták le. Az első időszakból kevés sírfelirat ma-radt meg. A 18. század második fe-lében szünetelt a temetkezés, majd a század végén ismét kerültek ide holt-testek. A kriptát az 1840-es évek vé-gén zárták le.

A fülkék között igényességi sorrend alakult ki: egyeseket egyszerűen be-vakoltak, lefestettek, majd a vakolat-ba beírtak néhány adatot, viszont más fülkebejáratok sírkövet kaptak. Például vörös márványtábla zárja le azt a fülkét, amelyben az örmény szár-mazású Csíki Márton alussza örök ál-mát, aki annak idején Bécsig vezet-te a kereskedőkaravánokat. A Csíki-ak Vásárhely jelentős, gazdag család-ját képezték. Rajtuk kívül több más örmény család tagjai is itt alusszák örök álmukat. Annak a megállapítá-sa, hogy miért éppen az ide temetett személyek holtteste került a kriptába, a további feltárási munkálatok egyik témája lehet.

Máthé Éva

(*Krónika 2010. november 5.*)

Rozsos Tamás László

Az ompolygyepűi (preszákai) emlékmű felavatása II.

Ezzel a témával az EÖGY füzetek 2009. novemberi számának 56-57. oldalán kezdtem el foglalkozni, és az azóta felkutatott adatok azt mutatják, hogy az 1899. augusztus 11-i ünnepség nem csak az *erzsébetvárosi* Lukács család megemlékezése volt, hanem részben az erdélyi magyarörményeké is.

A 700 áldozat között ott találjuk a Lukács család hét tagját, azonban közel 500 áldozat neve ismeretlen maradt és kijelenthetem (sajnos), hogy már az is marad. Ennek az oka egyszerű: Zalatna magyar (és kisebb részben német) lakosságának kb. 80%-át ölték meg azon a hajnalon Ompolygyepűnél az oláhok, s később sem készült név szerinti kimutatás az áldozatokról. Az 50-ik évforduló közeledtével megjelent egy 200 nevet tartalmazó lista egy erdélyi lapban, amelynek eredete, illetve összeállítója általam nem ismert.

Ezt a listát tanulmányozva találtam még magyarörményt az áldozatok kö-zött (a vezetéknev és a foglalkozás is árulkodó): Belcsug Kristóf kereskedő. Nyilván még tucatnyian lehettek a meggyilkoltak között örmények.

A megemlékezésen az erdélyi ma-gyarörmények közül jelen voltak:

– özv. Ákontz Alajosné, Cserba (koráb-ban elírás, tévesen Sterba) Károly bank-hivatalnok és neje: Verzár Gizella, Csí-

ki Miklós tanár (Gyulafehérvár), Issekutz János (Gyulafehérvár), Issekutz Anna, Jakabfi Albert kereskedő és neje (Gyulafehérvár), Jakabfi Anna, Keresztes István főmérnök (Buda-pest), özv. Keresztesné (Szamosújvár), Kiss Jánosné, Lukács Béla

(kormánybiztos) és neje: Gajzágó Fa-time, valamint 3 gyermekük, Lukács Gusztáv, Lukács Gyula, özv. Lukács Jánosné (Zalatna), Lukács Mihály 1848-as nemzetőr (Zalatna), Mály Sándor min. tanácsos (Budapest), Slefkovics (Schlafkovits? Schlakovits?) István, özv. Szappanos Miklósné (Kolozs-vár), Tódorfi Domonkos tvszk.-i bíró, Tódorfi Kristófné sz: Gajzágó Rebe-ka (Szamosújvár), özv. Voith Kristófné, Zabulik Domokos kir.tvszk.-i bíró, Zabulik László polgármester és neje Tódorfi Lilla (Kolozsvar).

Érdekes az, hogy néhányan milyen nagy távolságról utaztak el a megemlé-kezésre.

Koszorúkat helyeztek el az emlékosz-lopnál (szalagok és feliratok):

- özv. Lukácsné és a Mály-család
- 1848-ban elhalt áldozatok emléké-nek özv. Szappanos Miklósné, Jakabfi Albertné
- Lukács László (akkor pénzügyimi-niszter) 1899. aug. 11. Az elhunytak emlékének.

Bálintné Kovács Júlia

Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben

(12. rész)

Gajzágó Ferenc a papi névtárban nem szerepel, de Szongott említést tesz róla, „Rev. Dominus Franciskus Gajzágó.” (Vár. Lev. 1804–148. sz.)

49. Gajzágó Kristóf, örmény szertartású. Szamosújváron született 1767. dec. 17. (szept.?) Pappá szentelve 1802. jún. 5. Szolgált Kerelószentpálon a Haller grófnoknál, mint nevelő, majd Szamosújváron (1830) káplán, 1839: plébános, és esperes, 1847: iskolai felügyelő. Meghalt 1855. aug. 24.

(Az itt bemutatott esperes plébános nem azonos azzal a Gajzágó Kristóf tiszteletbeli plébánossal, akit Szongott sorol fel a város papjai között, és aki 1742-ben a városban pusztított pestis alkalmával tüntette ki magát, ezért kapta a címet. Meghalt 1775. május 1-jén.)

50. Gámentzi v. Gámenczi Miklós, Szamosújváron született (1801–2?). Szolgált 1827: Szerdahelyen plébános, 1832: Brassóban káplán, 1835: Radnán, 1836: Boicán plébános, 1837: Kolozsváron nyugdíjazásáig. Meghalt Kajántón, 1839. márc. 20. (37 éves korában)

51. Gáspár Imre, örmény szertartású. Szolgált 1773: Erzsébetvároson káplán. Meghalt 1788.

52. Gáspár Kajtán, örmény szertartású. Szolgált az 1734–1766 közötti időszakban, mint káplán Erzsébetvároson.

Gergely pap (Der Kirkor) 1771, és **Geron Mihály** nevét (Der-Minász Geroni 1775, aki azonos Antonás Mihállyal) csak Szongott említi a Szamosújváron valaha is szolgált papok között.

53. Gergelyfi Emmanuel, örmény szertartású, 1731 után rövid ideig Erzsébetvároson volt plébános.

Vele befejeződött az ideiglenes lelkészek sora.

54. Gergelyfi Nándor (Ferdinánd), Zalatnán született 1901. április 8-án. A gimnáziumot Nagyszébenben és Pécsen, teológiai tanulmányait Gyulafehérváron végezte. Pappá szentelték Gyulafehérváron, 1923. aug. 12-én. Szolgált: 1923: Csíkszentgyörgyön, 1924: Marosvásárhelyen, 1927: Gyulafehérváron káplán, 1929: Zalatnán, 1941: Hátszegen, 1952: Egestőn, majd 1965: Szamosújváron örmény szertartású plébános. Meghalt Szamosújváron, 1977. aug. 11-én.

55. Govrik Gergely, örmény szertartású. Szolgált 1837–1896 között egy ideig Erzsébetvárosban, mint káplán.

Örvendek, hogy írhatok erről az elhivatott

lelkészről, emberről, aki annak a szerencsés körülménynek köszönheti bekerülését az Erdélyi Egyházmegye Papi névtárába, hogy Avedik Lukács az Erzsébetvárosról szóló monográfiájának **Lelkészek** című alfejezetét, amelyben 12 lelkészről ír bővebben, ezzel a mondatlalt zárja: *Popoitól kezdve, mint segédlelkészek működtek: Petrovits Antal, Csíki Imre, Rátz Mihály és Govrik Gergely.* Popoi 1837-ben lett Erzsébetvároson plébános és kerületi esperes. Meg kell jegyeznem egyrészt azt, hogy nevével több helyen **Govrig** formában is találkozunk, másrészt, hogy azonos Ő azzal a mechitarista atyával, akiről Szongott is megemlékezik, és aki nagyon sokat fáradozott az erdélyi örménységért, hogy annak története, szellemi és kulturális értékeit megismerhesse nemcsak a magyar társadalom, hanem az őshaza, illetve a világban szétszóródott örmény diaszpóra is. **Ezért fordított megannyi Erdélybe írott munkát új-örmény nyelvre.**

Szinnyei József: Magyar írók élete és munkái című munkájában ezt olvashatjuk: **Govrik Gergely, mechitarista szerzetes, 1836. máj. 14. Szamosújvárt Erdélyben; Bécsben 1857. nov. 7. lépett a rendbe; 1861. máj. 9. misés pappá szenteltetett föl és néhány évig a rend könyvnyomdájának igazgatója volt, egyszermind a világtörténet és az örmények történetének tanára. 1872-ben Konstantinápolyba küldték, hol öt évig a rend tagjainak a német és örmény nyelvet, a világtörténelmet, az örmény nemzeti történetet és a földrajzot tanította; 1877-ben visszahívatott Bécsbe, hol mint lelki atya a rend növendékeinek a földrajzot, mennyiségtant és természettant adja elő. Három munkája je-**

lent meg új-örmény nyelven Bécsben, u. m. egy imakönyv 1867-ben, az általános földrajz matematikai s fizikai része 1871-ben és rövid világtörténet a nemzeti iskolák számára 1871-ben.

Az idézett mű nem sorolhatta fel Govrik Gergely későbbi munkáit, mert azokat a lexikon megjelenése után írta, ezért tartom szükségesnek, hogy a Magyar Katolikus Lexikont is megidézsem annál is inkább, mert a szócikket valószínűleg Kádár Dániel írta, és fontos, számomra eddig ismeretlen tényeket közöl. A születés idejét négy évvel későbbre teszi, de az is lehet, hogy ez sajtóhiba.

Govrik J. Gergely, OMEch (Születési helye: Szamosújvár, Belső-Szolnok vármegye, 1840. máj. 14. Meghalt: Bécs, 1931. jan. 20.); főapát, címzetes érsek. 1857: érettségizett Bécsben, 1857. XI. 7.: belépett a rendbe, 1861. V. 9.: pappá szentelték és az ottani örmény szemináriumban lett tanár. 1864: a rend nyomdájának vezetője. 1872: Isztambulban, 1877: Bécsben a rend gimnáziumi tanára. 1879: Szamosújvárt az örmény katolikus fiúárvaigazgatója, 1886: felügyelője, 1887: Szongott Kristóffal együtt alapította az *Armenia* folyóiratot. 1888: tanár Bécsben a rend szemináriumban, **1890: Erzsébetvároson segédlelkész és hitoktató**, 1893: Bécsben tanár. 1909: a rend főapátjává választják. 1910. VI. 10.: címzetes érsekké szentelik. Földrajz és történelem tankönyveket írt az örmény gimnáziumok részére. – **Fm: Szongott Kristóf: Szamosújvár város monográfiája. 1893: Örményre ford. és jegyz. Wien, 1896. – Az erdélyi örmény Erzsébetváros. 1–3. köt. Uo., 1893–1904. (örményül). K. D.**

Folytatjuk

Dr. Izsák Sámuel – Sztranyiczki Mihály

A szamosújvári Szentháromság gyógyszer-tár

(4. rész)*

Gyógyszerészként – mint a patikus dinasztia folytatója – Placsintár Dávid (1826–1901) Szamosújvár emblemikus személyiségévé vált. Szongott, a város monográfusa, többször is foglalkozott Placsintár Dávid életrajzával, monografikus várostörténetében többször is közölte Placsintár Dávid fényképét.

Szongott Kristóf örmény várostörténész szerint Placsintár Dávid iskolai tanulmányait Besztercén, Gyulafehérváron és Kolozsváron végezte. Jogásznak készült, bölcsészeti és jogi tanulmányokat folytatott, és 1846-ban a kolozsvári királyi táblánál felesküdt tiszteletbeli írnoknak. A család más foglalkozást, más elhivatottságot várt az ifjútól, akit továbbképzésre Bécsbe küld, ahol 1851-ben gyógyszerészmesteri oklevelet szerez, azzal a feladattal, hogy folytassa apja hivatását és vegye át a már hírnévnek örvendő, egyetlen, konkurens nélküli szamosújvári gyógyszer-tárat. Apja halála után (1874?) ezt meg is teszi, és a tapasztalt, kiváló képesítésű Hrobonyival együtt felvirágoztatják a már amúgy is, az egész város körüli, illetve a falusi világban ismert és köztiszteltben álló patikát.

Placsintár Dáviddal foglalkozva, Szongott kitér a családi, rokonsági kapcsolataira is. Placsintár Dávid nagykereskedőnek a Karácsonyi Veronikával

kötött házasságából született Placsintár Gratián, akinek a Barta Katalinnal kötött házasságából született Placsintár Dávid 1826. szeptember 14-én. A már előbb említett Placsintár Gratián ugyancsak gyógyszerész volt, a Szentháromság reáljogi patika tulajdonosa és vezetője. Szongott szerint Placsintár Dávid, akinek egyébként közeli ismerőse volt, a gazdag szamosújvári polgárságot képviselte. A városban különben úgy beszéltek róla, mint a „gyógyszerész párt főnökéről”, és nem is ok nélkül, még abban az esetben is, ha Placsintárnak köszönhetően a város urbanizálódását és egyúttal személyes üzleti érdekeit sem hanyagolta el, különösen ami a gyógyszer-tárra nézve is nem kis mértékben hasznot hajtó volt. Polgármesterégenek ideje alatt, vagyis 1872-től 1901-ig töltötte be Szamosújvár legelső tisztii funkcióját, ekkor épült a városi főgimnázium modern épülete, gondja volt arra is, hogy a kórház befogadóképességét megduplázza, az akkori 6 ágyas kórházat 12 ágyas kórházzá bővítette, s mint a városi tanács elnöke, polgármestersége alatt vezették át a városban az országos mútatót, ami Szamosújvárt bekapcsolta az országos úthálózatba, és elősegítette a szállítás megkönnyítésével a város kereskedelmi forgalmát.

Voltak viszont olyan kezdeményezései is, amelyekkel a város közvéleményének elégedetlenségét váltotta ki. Ezek közé tartozott a nem éppen rokonszenvenek örvendő kaszárnyaépítés, ami a város költségvetésének fölösleges 204 ezer

forintjába került, mely összeggel – legalábbis így fogalmaz Szongott – „számos társadalmi fontosságú intézményt lehetett volna felépíteni, illetve korszerűsíteni”. Valószínűleg, hogy Szongott azon városi rétegek elégedetlenségét fejezte ki, akik nem értettek egyet a kizárólagos jogú gyógyszer-tárral sem, és igényelték egy második patika megnyitását is.

Szongott a Placsintár Dávid halála után írt visszaemlékezésében megemlíti, hogy a patikus polgármestert támogatókat egyszerűen csak mint a „patika párt” képviselői jelzővel illették, nem kis gúnyal összefonódott elégedetlenséggel emlegették azt, hogy „roppant vagyonából” jótékony célokra, az örmény szegények javára – ami elvárható lett volna – jelentéktelen támogatást hagyott. 1901-ben bekövetkezett halála után a polgármestersége idején történtektől *A patika párt alkonya* (Szamosújvár, 1902) címmel pamflet jelent meg. Sajnos, hogy sok évi, mindenhol folytatott kutatásaink ellenére, ezt a véleményünk szerint érdekesnek ígérkező gúnyiratot nem sikerült megtalálnunk. A volt patikus polgármester életéről és tetteiről a várostörténész Szongott Kristóf többször is megemlékezett az általa szerkesztett *Armenia* folyóiratban (1897. évi XI. évf., 9. sz., 159–264.; *Armenia* 1901. évi XV. évf., 5. sz., 129–131.). Placsintár Dávidra vonatkozó fontos adatokat közölt Orient Gyula klasszikusnak tekinthető *Az erdélyi és a bánáti gyógyszerészet története* című, első magyar vonatkozású munkájában.

Ezt románul is ismertették és a könyvet 1927-ben románul is megjelentették.

Placsintár közéleti, intézményi, társadalmi érdemeiről, tevékenységéről

sok adatot közölt Orient Gyula egyik írásában.¹

Írása végén Orient megjegyzi, hogy a Placsintár Dávidra vonatkozó adatait a szamosújvári Szentháromság gyógyszer-tár tulajdonosától kapta.

A szamosújvári Szentháromság gyógyszer-tár XIX. századi története sem zajlott le simán és konfliktusmentesen, ahogy azt tulajdonosaik gondolták az örökösen hangoztatott 1788-ban nyert és a Karácsonyi–Placsintár családnak kizárólagossági jogot biztosító egyezmény alapján. A város közvéleményében új hangok jelentek meg, sőt még a városi tanács tagjai között is vitára került sor, amit egy második gyógyszer-tár megnyitásának joga és szükségessége váltotta ki. A kizárólagossági egyezmény jogfolytonossága, illetve egy második gyógyszer-tár alapításának joga került pro és kontra viták ismételt felhozataláig a szamosújvári közvélemény, amikor egyre-másra jelentkeztek gyógyszerészek, akik kérvényeikkel ostromolták a városi tanácsot gyógyszer-tár megnyitásának engedélyezése érdekében.

A XIX. században az alábbi kérvényeket nyújtották be a tanácshoz gyógyszer-tár nyitása ügyében:

1818-ban Bogdánffy Gergely kérvényezte a Guberniumtól (helytartó tanácstól), hogy egy második gyógyszer-tárt nyithasson a városban. Kérését a tanács 1818. szeptember 15-i 1367. sz. válaszában visszautasította. Indoklásul azt hozta fel, hogy Bogdánffy nem rendelkezik gyógyszerész oklevéllel. Továbbá azzal, hogy Szamosújvár lakosságá-

¹ Orient Gyula: Erdély gyógyszerészmesterei, szenátori, országgyűlési képviselői és természetbúvárai. Kolozsvár, 1933. (Különlenyomat)

* (A szerkesztett változatot közöljük. A teljes tanulmány a www.magyarormeny.hu honlapon olvasható!)

nak létszáma és anyagi helyzete a kérés teljesítését nem teszi indokolttá. A kérés elutasításának indoklásában a helytartó tanács nem említi az 1788-as kivételezettséget, mint a második gyógyszertár megnyitását akadályozó tényezőt.

1848-ban a szamosújvári városi tanács 1848. július 3-i ülésén a választott képviselőket arra utasították többek között, hogy kérvényezzék a második gyógyszertár megnyitására vonatkozó jóváhagyást.

1861-ben Császár István kérvényt nyújt be, hogy egy második gyógyszertárt nyithasson Szamosújváron. A kérést annak ellenére utasították el, hogy a város lakosságának tetemes része írásban megerősítette a kérvény indokoltságát és jogosságát.

1865-ben Bíró Móríc gyógyszerész nyújtott be kérést egy második gyógyszertár megnyitására vonatkozóan. Kérését a szamosújvári városi tanács 1865. november 15-i 795. sz. átiratával visszautasította, mire fel Bíró 1866. január 2-án fellebbezéssel fordult a királyi helytartótanácshoz. Ebben felsorolta mindazokat az érveket, amelyeknek az alapján a Placsintár család és az általa befolyásolt városi tanács megakadályozni igyekezett a gyógyszertár megnyitását.

Erre fel, Placsintár Gratián és fia beadvánnyal fordultak a városi tanácshoz, amelyben is hivatkoztak kivételes jogokra és kifejtették álláspontjukat: „ha a magas kormány egy új gyógyszertár állítását mégis elrendelni jónak látná – az is nekünk engedélyezettessék kötelességünké –, önként érthetődvén, hogy ebben esetben minden kárunkat, mely új patika felállítása által érhetne, a városi közönség mint szerződő és adományozó felen – leszünk kénytelenek követelni, és reméljük is, hogy több esetben elismert és 77 évi birtoklás által szen-

tesített jogainkban háborgatásunkért teljes kártérítést nyerhessünk. Melyek után teljes tisztelettel maradunk alázaszolgái

Placsintár Gratián és fia gyógyszerészek” (Városi Levéltár, 13 354. sz. irat)²

Bíró kérvénye a városi és megyei hatóságokat, illetve a központi helytartótanácsi szerveket arra készítette, hogy levelek, ügyiratok és rendeletek valóságos áradatát sorakoztassák fel, többek között a kérvény jogosságára vonatkozó indokok megcáfolására. Egy biztos: ezt a kérvényt is elutasították.

1868. október 7-én Moldován Lajos gyógyszerészmester, a Magyar Természettudományos Társulat tagja szintén kérvényt nyújtott be egy második gyógyszertár megnyitására vonatkozóan a szamosújvári városi tanácshoz. Egyrészt a korábbi kérvények visszautasítását képező indokok, másrészt a gazdag és befolyással rendelkező Placsintár családdal szoros kapcsolatot fenntartó városi tanács közötti viszony ismeretében a kérvényező a második helyi patika megnyitásának szükségét igénylő és megerősítő 10 (tíz) Szamosújvár környéki község polgármesterének (bírójának) nyilatkozatával is alátámasztotta. Mind a 10 polgármes-

² Megjegyzem, hogy a gyógyszertárral kapcsolatos városi tanácshoz intézett, beadványok, válaszok, tanácsi döntések adatait a Placsintár Dávid polgármesterré avatása (1872) után a Szentháromság gyógyszertárra vonatkozó levéltári anyagok tartalmazzák. Ez tette lehetővé e közlemény szerzője számára, hogy a gyógyszertár akkori tulajdonosa, Nits Gyula úrnak köszönhetően átnézhetjük a levéltár anyagát, valamint fényképeket is készíthessünk. Az egykori gyógyszertár levéltárának jelenlegi helye nem ismert.

ter kinyilvánította, hogy feltétlenül szükséges a második gyógyszertár megnyitása Szamosújváron. Ezt azzal indokolták, hogy a Szentháromság patika túlszűfolt, az igényeket korántsem tudja a kívánalmaknak megfelelően kielégíteni. Az érintett 10 község (Szék, Ördöngösfüzes, Ormány, Dengeleg, Fűzesmikola, Vízszilvás, Kerlés, Vasasszentgotthárd, Girolt és Erdővásárhely) lakossága mintegy 9000 főre tehető. Ezen eredeti indoklás alapján Moldován gyógyszerész a második szamosújvári gyógyszertár létesítésére megadandó jog elutasításával szemben a lakosság kis létszámára felhozott alaptalan vádakot szándékozott eloszlatni. Ennek ellenére, ez a javaslat is az előzőek sorsára jutott.

1872-ben Beteg Bálint gyógyszerész nyújtott be kérvényt új gyógyszertár nyitása ügyében. Ezt a szamosújvári polgárok is támogatták, főképpen azok, akik elégedetlenkedtek a Placsintár család kiáltásával szemben. Beteg kérvénye és az előző kérvényező beadványai következtében a városi tanács kénytelen volt a kérdéssel a szamosújvári Egészségügyi Bizottság keretében létrehozott Orvosi Testülethez fordulni Beteg Bálint kérvényének megtárgyalására, illetve olyan kedvezőtlen véleményezés megfogalmazására, melynek alapján a városi tanács még határozottabban és megalapozottabban visszautasította a kérést. Az orvosi ülésen részt vett dr. Schnell Károly városi főorvos, dr. Gajzágó László, a Dohánygyár orvosa, dr. Zakariás József, a fogház orvosa és dr. Kovács János, a város sebészorvosa. Senki sem kételkedett abban, hogy az említett orvosok véleményezése a Placsintár család érdeke, kívánsága szerint lesz: Beteg Bálint kérésének elutasítása.

1878-ban két okleveles gyógyszerész, a dési Bányai Literáti Károly és a kolozsvári Varró Ferenc nyújtott be kérést a városi tanácshoz gyógyszertár nyitása érdekében. A város Egészségügyi Bizottsága 1878. augusztus 19-i ülésén kedvezőtlenül véleményezte kérvényüket. Döntésükről értesítették Szolnok-Doboka vármegye elöljáróságát is. Ez utóbbi szerv is elutasító választ adott a kérvényekre, a véleményezést megtárgyalták az Orvosi Bizottságban. És az újabb – természetesen negatív – válaszról 1878. július 14-i keltezéssel a városi tanácsot is értesítették.

1890-ben Voith József gyógyszerész engedélyt kért még egy gyógyszertár megnyitásához a városban, de eredmény nélkül.

1892-ben – mint a magyar Belügyminisztérium 1341/1892. számú átiratából kiderül – egy névtelenként megmaradt gyógyszerész is kérvényezi egy második gyógyszertár megnyitását. A Belügyminisztérium a szamosújvári orvosi tanács erre vonatkozó utasítását helyben hagyta. Erről a miniszteri döntésről értesítették a városi tanácsot, amely azt gyógyszerészi minőségben Placsintár Dávid tudomására hozta. Placsintár Dávidnak a szamosújvári gyógyszertárra vonatkozó levéltárában megvolt a patika monopóliumára vonatkozó valamennyi dokumentum és ügyirat másolata.

1895-ben Voith József gyógyszerész utólag megismételte kérvényét: engedélyezzék a második gyógyszertár megnyitását. Ezt is elutasították. A kedvezőtlen döntéssel szembeni óvásban Voith szóvá tette, hogy öt évvel korábban, vagyis 1890-ben már benyújtott ilyen vonatkozású kérvényt. Újbóli kérvényének sem volt foganatja.

Folytatjuk

Gazdag Ervin

Az écskai uradalom – a Lázár család története

Lázár Lukács megvásárolja az Écska birtokot

A több nemzetiségű és vallású Bánság megteremtésének kezdete
(1. rész)

A kamarai földterület eladása a bécsi és temesvári árverésen. Görögök, arománok, örmények és szerbek vásárolják meg a Temesi Bánság pusztáit.

A bánsági pusztaság kamarai földjeit 1781 nyarán adták el a bécsi és a temesvári árverésen. A vevők földesurakká váltak, a megvásárolt vagyont pedig uradalomnak hívták, melyeket az új tulajdonosok eladhatták, szétoszthatták, örökösikre hagyhatták, feldarabolhatták, de új földterületekkel is bővíthették. Az uradalmon mindent lehetett csinálni, amely hasznot hozott az új tulajdonos és az ország számára. Bármilyen nép, akármilyen nemzetiségű és vallású jobbágyok betelepülhettek a birtokra, fejlődhetett a mezőgazdaság, a kereskedelem, a textilipar, a mesterségek... Egy szóval minden.

Az árverésen licitálhattak meggazdagodott kereskedők, tisztek, hivatalnokok és nemesek: görögök, arománok (cincárok), örmények és szerbek is. Így Pavel Csarnojevics megvásárolta az Orosin birtokot – a mai Kisorosz; Sziszany – az óbecsei uradalmat; Karátsonyi – Staro és Novo Selot/ Ó- és Újfalut, Beodrát és Topolát; Jaksics – Beresztóc birtokot; Nákó Kristóf – Novi Komlos/ Új Komlós uradalmat; Kiss Izsák pedig az eleméri birtokot.

A falu körüli föld és Écska, mint birtok 1781. augusztus 1-jén a bécsi árverésen került Lázár Lukács marhakereskedőhöz. A majorság 30 000 égerfányi földet tartalmazott (17 265 ha, 1 égerfa = 57,55

ár, vagy 3 égerfa= 1,73 ha). Az Écska birtok kikiáltási ára 174 000 forint volt, de a jómódú kereskedő 217 000 forintot fizetett érte. A birtok Écska, Klek, Jankahid falvakat foglalta magában, és a birtok, valamint a pusztaság részeit is, név szerint Martinicát és Despotovacot. Az akkori nagybecskereki kerületben, Torontál megyében volt. A kifizetés a bécsi udvar pénztárában történt 1782. július 24-én. Az összeg egyharmadát készpénzben fizették ki, míg a fennmaradó tartozást az előírt tíz éven belül kellett törleszteni évi 4%-os kamattal. Lázár Lukács a birtok megvásárlásával nemesi címet is kapott „écskai” előnévvel és a birtokon található településeken élő lakosságot is megkapta.

A falvak őslakosainak életében egy új korszak kezdődött, Écska számára pedig egy újabb fejezet a történelmében. A feudális megkezdődött a Temesi Bánságban, a pusztában, a birtokon, a parasztságban.

Régen, több mint két évszázaddal ezelőtt, az Écska birtok új tulajdonosa, Lázár Lukács (1727 Temesvár–1793 Écska) 1782 augusztus második felében első alkalommal érkezett a faluba, legidősebb fia, János és a Mechitarista Rend szerzetese kíséretében. A meggazdagodott kereskedő a birtok központjának Écskát nevezte ki, ahol a vásárláskor román és szerb la-

kosság élt körülbelül százhusz házban. A birtok a fő közlekedési utak mentén terült el a Temesi Bánság déli részén, a szárazföldi úton Nagybecskerek – Pancsova (Pančevo) és Nagybecskerek – Titel, vízi úton a Béga folyó mentén, amely a Tiszába, majd később a Dunába ömlik.

Az erdélyi (*szerk. megj.: erzsébetvárosi örmény*) származású gazdag kereskedő fia 1727-ben Temesváron született, vagyont abból szerezte, hogy marhával látta el a temesvári pasát. Belgrád elestével, a török hatalom alatt, 1739-ben a 12 éves Lukács szülei elször Belgrádba költözik, majd Újvidékre. A szülei halála után átveszi a család kereskedelmi tevékenységének vezetését. Nagyon hamar felfedezte, hogy a marhatenyésztés nagyon kifizető a császárság déli területein és üzleti politikáját teljesen alárendelte a császári sereg minőségi hússal való ellátásának. Ezért haszonbérbe vette a végeláthatatlan gazdag mezők területét Dél-Magyarországon, és Kiss Izsák (*szerk. megj.: erzsébetvárosi örmény kereskedő*) üzleti partnerével együtt a Bellye állami birtokot is Baranyában. Az Écska birtok megvételével Lázár Lukács és Kiss Izsák szomszédok is lettek, ugyanis Kiss Izsák megvásárolta az eleméri birtokot.

Az üzleti tisztesség, pontosság eredményeként Lázár Lukács nagyon hamar hírnevet szerzett a császári katonai körökben, és mint korának kiváló marhatenyésztő és húsfeldolgozó szakembere megkapja a császári osztrák-magyar hadsereg ellátmányozásának tiszteletbeli alezredesi címét.

Lázár Lukács miután átnézte a birtoka teljes területét és felfedezte annak meglévő és további fejlődését elősegítő lehetőségeit, kijelölte új házának helyét. Azon a helyen, ahol a Béga folyó a nagy tóba torkollik, az innenső parton lévő évszázados

öreg écskai erdőben elkezdik az angol stílusú, impozáns homlokzatú földszintes ház építését. A főépület mellett, arccal a folyó felé fordulva, gazdasági melléképületeket is építtetett: csépelő csűröket, csűröket, istállókat és személyzeti házat.

Következő év november végére fejezték be az új házat, mely kész volt az új házigazda fogadására. Közvetlenül karácsony előtt, 1783-ban Écskára érkezik a földesúr felesége is, Szibilla Edelspaher Lázár (+1793, Écska) a család tanítójával, Kornblat Alfrédval és a négy fiával: Jánossal (1757 Újvidék–1809. június 17. Elemér), Ágostonnal (Augustin, 1768 Újvidék–1833. augusztus 7. Budapest), Mihályval (Michael, 1772 Újvidék–1815. december 11. Lázárföld) és Józseffel (1775 Újvidék–1848 Temesvár).

A birtok gazdag, termékeny és műveletlen földterülete dolgos falusi kezeket igényelt. E célból a földjét új lakosokkal telepítette be, és ezen a módon alapozta meg a falu soknemzetiségű és többvallású összetételét, amelyet a mai napig megőrzött. 1785-ben a Rudna közeli Makedón faluból több új román családot költöztet be, majd két évvel később száztíz magyar családot is Szentesről, Csongrád megyéből. Két hullámban, 1788-ban és 1791-ben szlovákok költöznek a birtokra Párdányból, Gabriel Butler földesúr uradalmáról, majd 1793-ban bolgárok a vingi és felső-besenyőfalvai nagybirtokról. A lakosság betelepítése folytatódik a földesúr legidősebb fia, János vezetése alatt is. A 19. század elején, 1801-ben és 1802-ben érkeznek az első német betelepülők a faluba. A falu különböző nemzetiségek, vallások és kultúrák konglomerációja lett, nagy sebességgel terjeszkedett és fejlődött.

Ahogy betelepültek a különböző nemzetiségű családok, úgy költöztek el az ős-

lakos helyiek Écskából. A feudális viszonyok bevezetésével elégedetlen helyi szerbek már 1783-ban és 1784-ben elhagyják a falut. A földesúr jövetelével a falu lakosai többé nem „szabadok”. Nem használhatják ingyen a földet, nem vághatják ki az erdőt, nádat és cserjét, nem legeltethették a marháikat, nem vadászhatnak és horgászhatnak. A földesúr egy rendeletet adott ki, amelynek megfelelően a falu minden lakójának évente húsz napot kellett robotolnia a földjén és az éves hozamának tized részét le kellett adnia. Hogy az új jobbágyság helyzete még rosszabb legyen, a Bánság ez évi gabonatermését megtámadta egy végelláthatatlan sáskajárás. A feudális viszonyt a faluban és az egész birtokon bevezették. Ez az őslakosok méltatlankodását váltotta ki. A szerbek Csenta költöznek, Dél-Bánság egy részét népesítették be, a katonai határ területén. A mai napig a helyiek között a falu egyik utcája az Écskai utca nevet viseli. A százhusz ház közül hirtelen a fele kiürült. A faluban egyszerűen csak a román lakosság maradt.

Ahogy jöttek, úgy kevesebb, mint egy évtizeden belül az écskai szlovákok is elhagyták a falut a jobb életfeltételek reményében. Így 1801-ben az Écskába nemrégiben betelepülő párdányi szlovákok a földesúrral folytatott sikertelen tárgyalások után összeköltözték a holmijukat és papjukkal, valamint tanítójukkal elköltöztek Antalfalvába (Kovačica) és Udvarba (Idvor). A faluban ismét üres házak állnak, de mindezek ellenére a falu mégis minden nap sikeresen fejlődik.

Az emberek jöttek és mentek, de a falu és a birtok egyre csak terjeszkedett és fejlődött. A falu lakossága már 1791-ben meghaladta az 1500 főt. Azt hogy akkoriban, mint falu, mennyire volt nagy, jól bizonyítja az a tény, hogy abban az időben

Nagybecskerekén 5500 lakos élt. A falu már akkor a nemzetiségek és a vallások egyvelege volt. Románok, szerbek – pravoszlávok/görögkeletiek; bolgárok, magyarok, németek – római katolikusok; szlovákok – reformátusok éltek a faluban. Mindannyian úgy éltek itt együtt, hogy a saját, valamint a birtok felvirágoztatása érdekében dolgoztak. A házak egyszerű tervek alapján épültek, a faluban pedig sorba rendezett utcák voltak. A házak szabályos sorokba voltak fűzve a háztelek szélességű oromzattal az utca felé fordítva, tömésfalból épültek, sárral fedték be, tetőzetét náddal borították. Mindegyikben volt egy elülső szoba, melynek oromzata az utca felé nézett két ablakkal, valamint konyha, hátsó helyiség, lépcső a padlásra és fészer. A tető egy része a ház teljes hosszában húzódó folyosót is lefedte (úgynevezett 'kok', vagy mai kifejezéssel 'gang', illetve tornác). Később felhagytak ezzel a terézianus stílusú házépítéssel, és áttértek a jozefiánus stílusra: kis szobával, konyhával, két helyiséggel és ugyanazon tető alatt lévő istállóval. Fa kerítés választotta el a kert elülső részét (körülbelül az istállótól vagy óltól, a háztelek teljes szélességében) a gazdasági udvartól (kerttel és konyhakerttel a tanyán belül). Az újonnan épített házak fala rakott falként épült, agyag és szalma keverékéből, a tető pedig nádból készült. A falak fehérre voltak lefestve, a padló pedig feloldott agyagból volt öntve, hogy megakadályozzák a por keletkezését. Az utcai szobát csak ünnepnapokon és fontos családi ünnepekkor használták. Egyébként az egész család a hátsó szobában tartózkodott, amelyből kis ajtó vezetett az istállóba és az ólba. A legidősebb fiúk gyakran az istállóban aludtak a lovaknál, vagy a gangon volt az ágyuk, a legidősebb lányok pedig a szarvasmarhák között.

A bútorok a következők voltak: egyszerű ágyak, asztal, ruhásláda és fa székek, amelyeket maguk készítettek és színesre festettek. A szalmazsák ágy, takaró, párna és pokróc fonott kenderből volt szőve. Kukoricaszár leveleivel töltött zsákon aludtak, a párnák pedig libatollal voltak megtöltve. A falusiak a nyári meleg napokon 5-6 hónapig meztelül jártak, az ünneplő ruhát pedig

csak misére, vagy családi ünnepre vették fel.

A jólét, a siker és a gazdagság mellett az életnek volt szomorú oldala is. Hosszú betegség után, hatvanhat éves korában meghalt Écska birtokalapítója, Lázár Lukács. Három hónappal később elhunyt felesége, Szibilla is. A végrendelet alapján a birtok új tulajdonosa az örökhagyó legidősebb fia, Lázár János lett. *Folytatjuk*

Felhívás téglajegyek vásárlására

2010. szeptember 1-én Szamosújváron elkezdődött a *Mezőségi Kemény Zsigmond Szórványoktatási Központ* felépítése és október 9-én megtörtént a hivatalos alapkövetel.

A szamosújvári és a mezőségi magyar közösség anyanyelvi és nemzeti önazonosságának megőrzéséhez jelentősen hozzájárulhat egy igényes, reprezentatív oktatási intézmény.

Azzal a kéréssel fordulunk Önökhöz, hogy téglajegyek vásárlásával támogassák ennek az épületnek a felépítését.

Mit biztosítunk a téglajegyvet vásárló támogatóinknak?

- Az iskola honlapján és levelezőlistáján feltüntetjük támogatóink nevét és a felajánlott segítséget
- Az építkezésről folyamatosan írásos és fényképes dokumentációt készítünk, amelyet könyv formájában is megjelentetünk az iskola elkészülésekor és az iskola alapító okiratához csatoljuk a támogatók névsorát
- Az épületben emléktáblán örökítjük meg azok nevét, akik nélkül a beruházás nem jöhetett volna létre.

A téglajegyek címei:

- Egyszerű téglajegy

10 RON, 1000 HUN., 5 EUR;

- Bronz téglajegy
50 RON, 5000 HUF, 15 EUR;
- Ezüst téglajegy
100 RON, 10 000 HUF, 25 EUR;
- Arany téglajegy
1000 RON, 100 000 HUF, 250 EUR;
- Gyémánt téglajegy
10 000 RON, 1 MILLIÓ HUF, 2500 EUR.

Számlavezető pénztintézet: Fundatia Culturala Téka BRD – GHERLA; 405300 Gherla, str. Clujului 7/A, Jud. Cluj Swift kód: BRDEROBU

Számlaszám:
RO90BRDE130SV07012171300-
RON
RO13BRDE130SV06399801300-
EUR
RO45BRDE130SV39908781300-
HUF
Információ: teka@teka.ro, www.teka.ro
tel. 0264243198; 0723575099,
0723575124

Mezőségi Kereszt Szülő Program
Téka Szórványkollégium –
Szamosújvár
Téka honlapcsoport:

www.tovidek.ro; www.mezoseg.com.ro
www.szorvanykollegiumok.ro

Kovács Bálint

Az irodalom és vallás kulturális közvetítő szerepe az erdélyi örmények integrációja során a 18. században

(doktori értekezés összefoglalója – 2., befejező rész)

Pázmány Péter Katolikus Egyetem, Bölcsészettudományi Kar, Piliscsaba

A disszertáció aktualitását a historiográfia alapozva az alábbi módon fogalmazhatjuk meg:

1.) A Kelet-Közép-Európai örményekről (erdélyi, galíciai örmények) kiváló monográfiák születtek, különösen az egyház és a társadalomtörténet oldaláról, azonban az irodalomtörténetről keveset írtak. A lengyelországi örmények irodalmáról rendelkezésre áll egy örmény nyelvű monográfia, amelyet dolgozatunkban is jól lehetett alkalmazni az irodalmi kapcsolatok és párhuzamok tekintetében.¹ A kárpát-medencei örmény irodalomról több tanulmány is született, azonban mindegyik súlypontja a 19–20. század, főleg az „Armenia“ folyóirat és az armenizmus ideológiája.² Az erdélyi örmények 18. századi irodalomtörténeti kérdéseinek elemző bemutatására a jelen dolgozatban történik az első próbálkozás.

2.) A kelet-közép-európai örmények tekintetében még semmilyen komparatiztikus munka nem született a szentisztelet tekintetében. (Sem a ga-

¹ Barsefjan, Bella: Lehahayowt'yan mšakowt'ayin kyank'ē ev grakanowt'yowim XIV-XIX darerowm. Jereván, 1992.

² Bagi- Gevorgjan Eva: Hay-Howngarakan grakan aňjowt'yownnerō ev „Armenia“ Amsagirō. Jereván, 1979; Szimonján, Anahit: A magyarországi örmény sajtó XIX-XX. századi története. Budapest, 1996.

líciai, sem az erdélyi örmények esetében). Ebben a tekintetben szintén az itteni munkánk az első próbálkozás a források összegyűjtésére és kritikai feldolgozására.

3.) Modern elméleteket – mint pl. a kultúrtranszfer elmélete – monográfia szintjén még egyáltalán nem alkalmaztak a közép-kelet európai örmények történetére, jóllehet a nemzetközi érdeklődés sokkal inkább ilyen irányú kutatásokat vár el ma már a kutatótól, mintsem a pozitívista jellegű aprólékos adatgyűjtést. Ebben a tekintetben szintén jelen disszertáció az első próbálkozás.

II. A követett módszertan

„a közeg“

A disszertáció fogalmi közegét áthatja a „diaszpóra“ (örményül: *Sp'yur'k'*. *Sp'yur'k'*) és a „kolónia“ (örményül:

galt'avajr vagy. *galt'ojax*) fogalmak használata, amelyeknek jelentős módszertani összefüggésük is van. Az örmény történettudományban az örmény népi történet megelődően a „kolónia“ fogalmának a használata volt elsősorban a használatos, ezt követően a diaszpóra fogalma került előtérbe. Emellett a transznacionális történetírás – az örményektől függetlenül – a diaszpóra fogalmát gyakran használja, ma már úgy beszélhetünk a diaszpórakutatásról mint önálló diszciplínáról. A diaszpóra az emberek olyan csoportját jelenti, akik hazájuktól elkülönülve élnek. Khacig Tölölyan definíciójának segítségével, a diaszpóra 7 ismertetőjegye alapján dolgozatunkban megvizsgáltuk, hogy az erdélyi örményekre alkalmazható-e a diaszpóra mint fogalom a 17-19. század során.

„a hatások“

Az irodalom és szentisztelet közvetítő szerepének vizsgálatánál az irodalom és egyháztörténet mellett a kultúrtudományok (Kulturwissenschaften) körében kialakított „kultúrtranszfer“ kutatásoknak jut a legkiemelkedőbb szerep. (A nyugati szakirodalomban használatos „Kulturtransfer“ vagy „cultural transfer“ terminusnak a magyar szakirodalomban önálló magyar nyelvű megfelelője még nincs, így itt a kultúrtranszfer megjelölést alkalmaztuk.) A kultúrtranszfer gyakorlatilag a párizsi Michael Espagne és Michael Werner kutatásai alapján a francia „histoire croisée“ iskola eredményeiből vezethető le, amelynek vizsgálódási pontja a transznacionális történelem. A kultúrtranszfer terminusz segítségével a több nemzet által használt kulturális

térről úgy értekeznek, hogy annak közös elemeit konfrontáció nélkül összehasonlítják. A kultúrtranszfer fontos eleme a kultúrák közötti interakció, amely egyfajta belső átalakulásban fejeződik ki. A kultúrtranszfer segítségével bilaterális irodalomtörténet is írható, mivel nem csak egy társadalmi szférára korlátozódik a kultúrtranszfer módszertana, hanem a dolgok, a személyek mozgásai, az anyagi kultúra vagy ugyanúgy a szimbólumok rendszerének a vizsgálata is beletartozik. A kultúrtranszfernek tulajdonképpen két alapvető dimenziója van:

a.) Az emberek mozgása, az anyagi javak, koncepciók, kulturális jelenszerek mozgásának vizsgálata egy térben; egymástól elkülöníthető kultúrák egymás közötti interakciójának vizsgálata.

b.) A kiinduló és recepcióskultúrák közötti kapcsolatnak a vizsgálata.

A disszertáció a kettő közül az első problémakör kérdéseit vizsgálja: a materiális értékek (könyvek, kéziratok, irodalomtörténeti adatok) és a népi vallásosság elemeit veszi vizsgálat alá, amelyek az emberek helyváltoztatásának következtében alakultak ki. Micheal Giesecke ennél tovább megy, különösen a könyvek és kéziratok – mint kulturális értékek – vizsgálatának tekintetében és a kommunikáció három fokát különbözteti meg: (1) a kapcsolatfelvétel és az információcsere, amelyik a (2) az interakcióban fejeződik ki. A (3.) fokon az együttműködés, a kooperáció valósul meg, amelyik a kulturális értékek változásához vezet.

Az örmények Kelet-Közép Európa-ba való integrálódásának vizsgálatánál a közös és normatív keresz-

tény kultúrát kell megjelölni, amely mind az örményeknél, mind a befogadó területek népeinél normatív jellegű volt. A kultúrtranszferrel összefüggően azonban fontosak a kulturális tér – kultúrrégió fogalmai, Erdély, Galícia, a Kárpát-medence vonatkozásában, amelyekkel együtt megjelenik a sajátos kulturális identitás. Az Erdélybe betelepülő örményeknek fel kellett-e adni a kulturális identitás elemeit, vagy megtarthatták azokat?

A kultúrtudományok modern értelmezésével párhuzamosan a vallástudományok modern értelemben vett használatára kerül sor a dolgozatban. Az utóbbi évtizedekben a vallástörténet új értelmet kapott, már nem a klasszikus értelemben vett egyházi hierarchia, az egyházi közösségek, a reformmozgalmak történetének vizsgálata áll a középpontban, sokkal inkább a szociális- és mentalitástörténeti kérdések megválaszolása, az ezekre való összpontosítás, amely során kidomborodik a vallásnak, mint az identitás támaszának a funkciója. Ez különösen érvényes az örmények kárpát-medencei történetére. Ebben a modellben helyeztük el a hagiográfiát, a szentiszteletet. A szentek alakjai, a róluik szóló legendák, ereklyéik tisztelete, az ennek következtében megjelenő társadalmi cselekvések mindig hordoztak ideológiai mondanivalót, amelyek a különböző kulturális térben másképp hatottak, alakultak.

A dolgozat az örmény nép, az örmény kultúra egy sajátos szegmensét veti vizsgálat alá, amely által így a keleti kereszténység tudománya, a „Christlicher Orient” – „Oriens Christianus” – „Christianskij Vostok” és az armenológia vagyis az örmény nép

kultúrájának tudományos értékű vizsgálata valósul meg. A két tudományág egymással társtudományi illetve segédtudományi viszonyban van.

III. Az új eredmények

A disszertáció szerkezetileg 3 részre oszlik. Az I. részben az általános historiográfiai, módszertani részek illetve a történeti környezet (egyházi uniók között Európában, örmény egyházi uniók, Erdély története a 18. században, illetve örmények a Kárpát-medencében) bemutatása szerepel. Új eredmények már ebben a fejezetben is kaptak helyet, az örmények Kárpát-medencei történetével kapcsolatban. A források feldolgozására a bemutatott módszertan segítségével a dolgozat II. és III. fejezete vállalkozott.

A disszertáció II. fejezetében az *irodalomtörténeti adatok* összevetése kapott helyett (Transfer in der Literatur). Az irodalomtörténeti problémák alapkérdése esetünkben az, hogy az örmények irodalma Erdélyben jól reprezentált volt-e? Amennyiben magukkal hozták irodalmi kreativitásukat és értékeiket, úgy azok milyen tartalmat hordoztak Erdélyben?

(a) Mindenekelőtt a közép-kelet európai örmény kéziratok tartalmi átalakulásának vizsgálata kapott helyet a katolikus unió előtt és után. A téma nagy, a vonatkozó kéziratok százai állnak a kutató rendelkezésre, amelyek közül kiemelve néhányat a Matenadaranból és Erdélyből megállapíthattuk a következőket:

A katolikus egyházzal kötött uniók előtt (ekkor Erdélyben nem voltak jelentős számban örmények, hanem őseik valahol Moldva, Galícia és a Krím

területén éltek apostoli örményekként) egyértelműen egy bilaterális kulturális transzfer valósult meg:

- az örmények magukkal hozták közép-kelet Európába kulturális értékeiket: a legmagasabb fokú középkori örmény irodalom és tudományosság kapott helyet a közép-kelet európai örmény scriptóriumokban.

Ehhez megvizsgáltuk az örmény tudományosság 3 szegmensét: a történetírást, a teológiát és az örmény jogi gondolkodást. Mindhárom tudományág a közép-kelet európai scriptóriumokban igen gazdag mértékben jelen volt.

- Az európai, nyugat európai filozófia, kultúra, teológiai gondolkodás megjelent az örmény közösségekben részben az antik szerzők recepciója révén, részben a katolikus művek, katolikus teológiával való vitatkozás révén.

Ennek bemutatásához főleg Arisztotelész műveinek a kelet-közép európai scriptóriumokban megvalósult örmény nyelvű recepciója szolgáltatott adatokkal.

A katolikus egyházzal történt uniót követően (az örmények Erdélyben gyakorlatilag rögtön a letelepedés után uniáltak) a művelődés szerkezete átalakult: a közép-kelet európai örmény kéziratokban többé már nem találunk – vagy csak igen elvétve – a középkori örmény tudományosságra, kultúrára utaló nyomokat, a katolikus teológiai gondolkodás egyöntetű megjelenése, a katolikus népi vallásosság irodalma illetve az egyházi liturgiához használatos szövegek kapnak mindössze helyet. Ennek illusztrálására a „*Makula nélkül való tükör*” Csíkszépvízen található örmény betűs átírata, illetve a Vatikáni Könyvtár (Bibliotheca Apostolica Vaticana)

erzsébetvárosi kézíratai szolgáltattak bizonyítékul.

(b) Az irodalomtörténeti kérdések másik szegmense az irodalmi szövegek, esetünkben a drámai irodalom vizsgálata. Az iskoladrámák 16. századtól a Kárpát-medencében különösen jelentősek voltak. Amennyiben az örmények irodalmi értékeiket a Kárpát-medencébe magukkal hozták, úgy feltételezhetően ez az iskoladráma tradícióban is helyet kellett, hogy kapjon. Ez meg is történt, örmény tematikájú iskoladrámákról (örményül: *dprat'atron*) a Kárpát-medence különböző pontjain van tudomásunk (*Tigranes Armenorum Rex* - Nyitra, 1726; *Joannes Armeniae Rex, dein Asceta* – Buda, 1730; Beszterce, 1735; valamint *Leonis Armenias infelix vitae exitus* – Pest, 1788). A kérdéskör elemzéséhez párhuzamot vontunk a Galíciában szintén koraujkorban megvalósuló örmény nyelvű iskoladráma tradícióval.

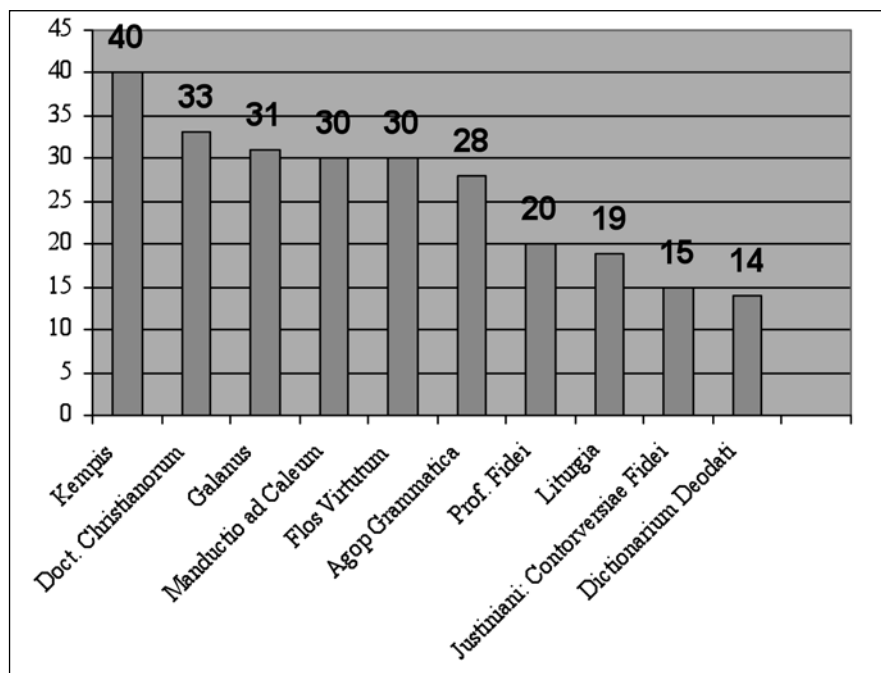
(c) Egészen sajátos kincse a kelet-közép európai művelődéstörténetnek az erdélyi örmény plébániai könyvtárak állománya. A disszertációban nem a teljes könyvtári állomány, hanem az örmény nyelvű régi nyomtatványok vizsgálata szerepel, amely a kultúrtranszfer módszertanában „az emberek mozgásában bekövetkező anyagi javaknak a mozgása”-ként jelenik meg. Levéltári források alapján az örmény könyvgyűtemények első említéseit elemeztük, majd számba vettük a korabeli nyomdahelyeket: Amszterdam, Velence, Konstantinápoly, Róma – az itt működő örmény nyomdából kerültek elő legnagyobb számban 18. századi régi örmény nyomtatványok Erdélyben. Ehhez a példákat a szamosújvári örmény könyvtár állománya alapján soroltuk fel.

Ezt követően feltettük a kérdést, hogy az erdélyi örmény könyvkultúra mennyivel volt összhangban a korabeli örmény diaszpórák olvasáskultúrájával, voltak-e különbségek, vagy sokkal inkább hasonlóságok? A kérdés tisztázásához több mint 50 könyvkérvenyt elemeztünk a Sacra Congregatio de Protaganda Fide történeti levéltárából: Naxjewántól Szamosújvárig ör-

mény katolikus misszionáriusok küldték be kérvényeiket a Misszióskongregációnak, amelyben kifejezték igényeiket, hogy melyik nyomtatványból mennyi szükséges az egyes missziós állomásokon. Az elemzés alapján megállapítottuk, hogy melyik könyvek, művek szerzők voltak általában a legnépszerűbbek az örmény missziókban:

„TOP 10”

A legnépszerűbb örmény kötetek az európai és ázsiai missziós állomásokon a 17. század végén – 18. század elején

Ezt követően megvizsgáltuk azt, hogy ezek megtalálhatóak-e Erdélyben? Mivel mindegyik kötet, szerző az erdélyi örmények könyvhatakekban kimutatható, egyes esetekben több pél-

dányban, így megállapítottuk, hogy a Misszióskongregáció régi nyomtatványai alapján Erdélyben is azok az irodalmi értékek voltak fontosak az örményeknek mint amelyek népszerű-

ek, olvasottak voltak más örmény diaszpórákban.

A megállapítás után sorra vettük az egyes szerzőket és műveket: elemeztük létrejöttük, kiadásuk körülményeit és azt, hogy erdélyi hatásuk mennyiben jelentette az örmény irodalom recepcióját. Kultúrtörténeti érdekességként többek között a világ első nyomtatott Bibliájának erdélyi (szamosújvári és gyergyószentmiklósi) jelenlétét sikerült rekonstruálni. A kéziratos örmény szótárak erdélyi és galíciai előfordulásai az örmény lexikográfiai kelet-közép európai megjelenésének értékes bizonyítékai.

A Micheal Giesecke által megfogalmazott kultúrtranszfer három lépcsőfoka kimutatható a kárpát-medencei örmények irodalmtörténeti értékeinek vizsgálata alapján:

(1) a kapcsolatfelvétel és az információcseré, amelyik a az örmény könyvállományban a kéziratokban fejeződik ki: az örmény könyvállományt nem a Kárpát-medencében, nem közép-kelet Európában nyomtatták, azonban az örmény migrációval, az örmény kulturális kapcsolatok (Armenisches-Netzwerk; örmény-hálózat) segítségével eljutottak a Kárpát-medencébe.

(2) az interakció főleg az kéziratok tartalmi változásán keresztül elemezhető: a két kultúra egymásra hatott és együtt alakult.

(3.) az együttműködés, a kooperáció a könyvállomány vizsgálatánál mutatható ki, hisz az örmény nyelvű könyvállomány csak része a kárpát-medencei örmény művelődésnek: igen gazdag magyar, német, olasz, latin nyelvű irodalom gyűlt össze az örmény könyvtárakban. Ugyanez jellemző a Kárpát-medencei örmény tematikájú iskoladramákra is: az

örmény tematika megjelenik az egyházi iskoladramákban, ugyanakkor nem került még elő arra vonatkozó adat, hogy az örmény nyelvű iskoladramák az örmény kolóniák iskoláiban létrejöttek-e?

A disszertáció III. Fejezetében a népi vallásosság egyik szegmensének: a **szentiszteletnek** az elemző bemutatása kapott helyet.

Ennek során mindenekelőtt azt vizsgáltuk, hogy a közép-európai katolikus és örmény apostoli egyház szentiszteleti dogmák, szokások között vannak-e különbségek, ha igen, akkor hol találhatók. „Egy darab Örményország – Európa talaján” – fejtette ki.

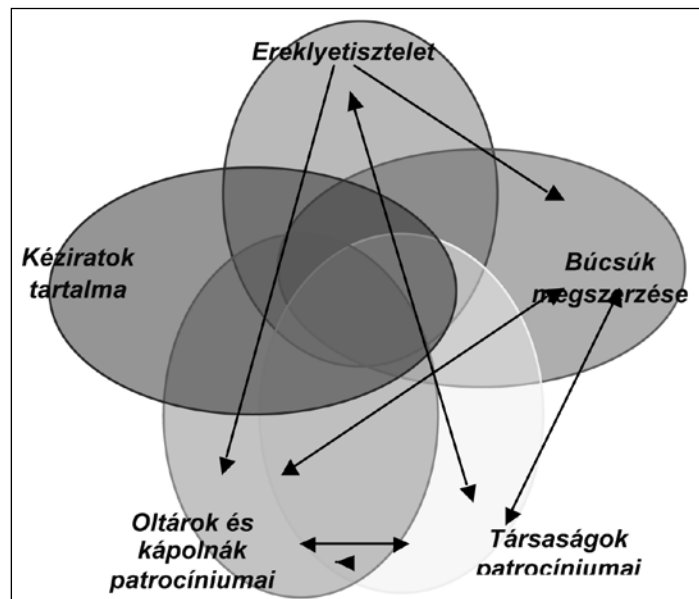
Ennél azonban sokkal részletesebben és árnyaltabban lehetett kifejteni az erdélyi örmények szentiszteletét, ahol interakciók, kooperációk valósultak meg.

A forrásokat sorra véve az erdélyi örmény kolóniákban a szentisztelet négy rétegét különböztettük meg:

1. ereklyetisztelet
2. patrocíniumok
 - a) társaságok patrocíniumai
 - b) kápolna- és oltárpatrocíniumok
3. búcsúk megszerzése
4. örmény kéziratokból rekonstruálható szentiszteleti normák.

Grafikonon ábrázoltuk az egyes szentiszteleti rétegek egymáshoz való viszonyát. Egészen egyértelmű, hogy az egyes rétegek egymással szoros kapcsolatban álltak, számunkra az az érdekes, hogy az 5 réteg melyik szentek esetében fedi egymást, ugyanis azok a szentek voltak az erdélyi örmények közösségeiben általános módon tisztelve. Ezek a szentek: Szűz Mária, Világosító Szent Gergely, Szent István első vértanú, Szent Anna (Joachimmal és a Szent Családdal), Szent Kereszt. Emellett,

részben megfigyelhető Erdélyben az örmény apostoli egyházban nagy népszerűségnek örvendő Bertalan és Tádé apostolok valamint Szurb Gajane és Hripszime tisztelete.

A grafikon alapján a kultúrtranszfer a szenttisztelet esetében egyértelműen rekonstruálható és egy bilaterális transzferként jeleníthető meg:

- Az örmények magukkal hozták a Kárpát-medencébe saját szentkultuszukat. Világosító Szent Gergely, Szent Tádé, Bertalan Hripszime és Gajane egyértelműen ezt mutatják, tiszteletük az örmény tudattal hozható összefüggésbe.
- Ugyanakkor ezeket az örmény szenttiszteleti hagyományokat integrálták a katolikus modellbe: A szenttiszteleti rétegek a katolikus gyakorlat alapján kötőd-

tek egymáshoz. (Az örmény apostoli egyházban például búcsúkat nem lehet szerezni és az ereklyetisztelet sem kötődik a társaságok patrocíniumaihoz.)

Ezt követően az egyes szenteket külön külön vizsgáltuk meg, választ keresve arra, hogy alakjuk mennyiben jelentette az örmény hagyományok továbbélését Erdélyben, vagy sokkal inkább a katolikus hagyományok integrálódása követhető nyomon? A régió sajátosságát is jelentő „barokk szentek”, amelyek sokszor a Habsburg-udvarhoz való hűséget is jelentették gyakorlatilag alig mutathatóak ki az erdélyi örmények körében. Ezzel szemben az örményeket krisztianizáló Világosító Szent Gergely tisztelete mind az 5 rétegben, valamennyi örmény kolóniában kimutatható:

A dolgozatban ábrázolni próbáltuk, hogy az integráció során az erdélyi örmények milyen módon jelentették meg kulturális értékeiket. A migrációra kényszerült örmény népcsoport a befogadó országban, illetve kultúrtérben nem adta fel kulturális önazonosságát, azonban az egyházi uniót követően mind az irodalmi, mind a vallási értékek tekintetében kompromisszumokat kel-

lett kötnie, amely bizonyos esetekben a kulturális értékek elszegényedéséhez vezetett. Irodalmuk jól reprezentált volt, de ez egyértelműen csak az uniót megelőző időszakban ábrázolható. Az uni-

ót követően az irodalom és a szenttisztelet vizsgálatok az örmény kulturális értékek megőrzése csak a katolikus modell és a katolikus értékek integrálásával volt lehetséges.

Közlemény

Az Országos Választási Bizottság 662/2010. (XI. 15.) OVB határozatával kitzúzte a területi és országos kisebbségi önkormányzati képviselők általános választását **2011. január 9.** (vasárnap) napra.

A választáson választó és válaszható, aki működő települési kisebbségi önkormányzat tagja (elektor).

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület az OVB határozat szerint listaállításra jogosult szervezet úgy a fővárosi, mint az országos testület választására. A listát 2010. december 14. napjáig kell bejelentenie az Országos Választási Bizottságnál.

Az elektor csak azon a településen szavazhat, ahol a települési kisebbségi önkormányzat tagja.

A szavazás a helyi választási bizottság által kijelölt helyiségben történik, 6.00 órától 19.00 óráig.

Kérjük az EÖGYKE mind a 44 elektorát, hogy mind a területi, mind az országos kisebbségi önkormányzati választáson az *EÖGYKE listájára* adják le szavazataikat.

Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület
dr. Issekutz Sarolta elnök

Részlet az Apostoli Kormányzó, a gyulafehérvári róm. kat. Érsek, Msgr. Jakubinyi György leveléből

„Dr. Issekutz Sarolta
EÖGYKE elnöke

Gyulafehérvár, 2010. november 2.

Tisztelt Elnök Asszony!

...Köszönöm az alaposan bővített és javított *Gudenus* genealógiát. Nagyszerű történelmi segédeszköz az örménymagyarok kutatásában. Köszönöm, hogy most már Ebesfalvy Bogdánffy Boldog Szilárd vértanú püspök is elfoglalta méltó helyét a könyvben. Örvendhetünk, hogy most már magyarörményeknek is van Védőszentje! Ugyanakkor nagy megtiszteltetés, hogy a tíz romániai egyházmegye által 1990-ben beindított 14 szentté avatási perből az első – a magyarörmény – elérte a boldoggá avatást. Már indul a folytatása: a szentté avatási per, amelyhez most már imameghallgatás is kell. Ez abban áll, hogy a jó Isten meggyógyít egy beteget a Boldog vértanú közbenjárásra, és ezt a gyógyulást az orvostudomány nem tudja megmagyarázni, vagyis csoda.

ISTEN áldása kísérje Elnök Asszony életét, munkáját az EÖGYKE tagjaival!

Tisztelettel és szeretettel

*Jakubinyi György érsek
örmény apostoli kormányzó*

Kányádi Sándor

Csendes pohárköszöntő újév reggelén

*Nem kívánok senkinek se
különösebben nagy dolgot.
Mindenki, amennyire tud,
legyen boldog.*

*Érje el, ki mit szeretne,
s ha elérte, többre vágyjon,
s megint többre. Tiszta szívből
ezt kívánom.*

*Szaporodjon ez az ország
Emberségbe, hűbe, kedvbe,
s ki honnan jött, soha soha
ne feledje.*

*Mert míg megtudod, ki vagy,
miért vagy,
vissza nem fognak a kátyúk...
A többit majd apródonként
megcsináljuk.*

*Végül pedig azt kívánom,
legyen béke.
Gyönyörködjünk még sokáig
a lehulló hópihébe!*

1956

Fővárosi Örmény Klub

2010. december 16. (csütörtök), 17 óra

Magyarok Háza, Budapest V., Semmelweis u. 1–3., I. emeleti Csontváry terem

Szent Karácsony ünnepén

Ünnepi műsor:

I. rész

Vörösváry Márton: Micimackó kantáta (részletek)
Közreműködik: a Benkő István Református Általános Iskola és Gimnázium (Újpest) kicsinyek kórusa. Szólisták: *Talabér Anna, Valeyos Hanga, Szakács Lilla és Mátyás Dominika* ének, *Németh Kata* fuvola, *Géczy Katalin* gitár, *Vörösváry Márton* hegedű és *Vörösváry Ibolya* brácsa.

Karvezető: *Zakarné Szarka Zsuzsa*

dr. Issekutz Sarolta elnök köszöntője és beszámoló az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2010. évi működéséről

Szongott Kristóf díjátadás

Díjazott: *Dr. Puskás Attila*, a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület elnöke

Közreműködik: *Flórián Antal* színművész, *Vörösváry Márton* (hegedű)

II. rész

A csillagének. Szent László-kori iskoladráma – *Dr. Kilián István* gyűjtése

Előadja: a *Szent Család Plébánia* gyermek színjátszó köre

Rendezte és betanította: *Dr. Kilián Istvánné*

Ének: *Egyháziné Marthy Katalin*

Jelmez: *Wertán Kinga*

Ajándékozás és szíveslátás

Könyvvásár

Rendező: Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület és a Fővárosi Örmény Önkormányzat

Támogató: Budapest Főváros XI. és XII. kerületi Örmény Kisebbségi Önkormányzat Mindenkit szeretettel várunk!

dr. Issekutz Sarolta elnök

Szóránymagyarország Napjának bevezetését kezdeményezik

Legyen a *Szóránymagyarország Napja* jövő évtől minden esztendő február hónapjának utolsó napja Magyarországon – ezt kezdeményezi 26, a külföldi magyarsággal foglalkozó magyarországi civil szervezet, amelyek képviselői pénteken Budapesten tartották a témában tanácskozást. *Csete Örs*, az Apáczai Közalapítvány igazgatója a tanácskozás után közölte: ez a nap a különféle kulturális események, tevékenységek, szakmai programok révén a nemzet figyelmét a világban szétszórtságban, szóránymagyarországban élő magyarokra irányíthatja. Egyúttal azt is javasolják a magyar kormánynak, hogy a magyar uniós elnökség ideje alatt Magyarország kezdeményezze, hogy minden szökőévben – azaz négyévenként – legyen a szökőnap a *Nemzeti és Etnikai Kisebbségek Napja* az Európai Unióban.

Ez a nap segíthet rávilágítani arra, hogy Európa egyik fontos és feladhatatlan adottsága az a multikulturalitás, amelyet a területén élő nemzetek, nemzetiségek és etnikai csoportok gazdagítanak. A szökőnap egyúttal azt is szimbolizálja, hogy ezek a közösségek jelentik azt a többletet, amely Európát a kulturális sokszínűség kontinensévé teszi – mutatott rá Csete Örs.

Kiemelte: Európa a kisebbségek kontinense. Kutatások adatai szerint Európában összesen hozzávetőleg 105 millió ember tartozik valamelyik nemzetiségi, etnikai kisebbségi csoportba, amely Európa 770 milliós lakosságának 14 százalékát jelenti, azaz minden hetedik európai valamilyen etnikai kisebbség tagja. A magyarság sem kivétel ez alól. Hozzátette: a világ összmagyarságának közel negyede él Ma-

gyarország politikai határain kívül, Dél-Amerikától Kaliforniaig. A határon túli magyarok hetven százaléka ráadásul nem többen, hanem más nemzetekkel keveredve, szétszórtságban, más szóval: szóránymagyarországban él. Mint kifejtette: a szóránymagyarországi automatikus vellejárói az elégtelen anyanyelvi infrastruktúra, a hiányos magyar intézményrendszer.

„Szóránymagyarországban, ahol a magyarság kisebbségben él, nagyon sok ember billeg a magyarnak lenni és a nem magyarnak lenni lét között. Magyarországnak alapvető kötelessége segíteni, hogy ez a billegés a *magyarnak lenni* irányába mozduljon el, ugyanis rajtunk kívül egyetlen országnak sem áll érdekében elősegíteni a szóránymagyarország megmaradását” – fogalmazott Csete Örs, a tanácskozást életre hívó Apáczai Közalapítvány igazgatója.

A konferencián résztvevő 26, a külföldi magyarsággal foglalkozó magyarországi civil szervezet vezetője egyetértett abban, hogy nem szabad lemondani a világ összmagyarságának csaknem húsz százalékát kitevő szóránymagyarországról, ezért a civilek az eddigieknél hangsúlyosabban kívánják felhívni a magyar közvélemény figyelmét a kisebbségben élő külföldi magyarok ügyére. A tanácskozás résztvevői hasznosnak tartanak, ha egyúttal Európa figyelmébe is élénkebben irányulna az európai nemzeti és etnikai kisebbségekre. (MTI, 2010. november 12.)

(Szerkesztői megjegyzés: a 26 szervezet között részt vett a tanácskozáson az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület is, dr. Issekutz Sarolta elnök képviselével.)

Mégis van Örmény Színház!?

A VIII. ARCUSFEST Nemzetiségi Színházi Találkozó idén Szarvason lelt otthonra

Thália papjai-papnői találkoztak a közönséggel és egymással *Gergely László* rendező áldozatos és remek szervező munkájának köszönhetően. *Frigyesi András* Arcusfest programigazgató Raymond Queneau *Stílusgyakorlatok* című művét ajánlotta előadásra a színházaknak. Egy etűd – egy nyelv –, és az eredmény a gyönyörű 14 szólamú harmónia. Ezúttal az örmények sem hiányoztak: *Várady Mária* színésznő és *Nelson Sahakjan* operaéne-

Szöke István, Várady Mária és Nelson Sahakjan

kes *Szöke István* rendező irányításával magas színvonalú jelenetet mutattak be – nagy sikerrel. Talán első ízben hangzott el örmény nyelven az *Orrba-farba*.

A Budavári Örmény Kisebbségi Önkormányzat már negyedik éve gondoskodik Örmény Színházi előadásokról.

„...– hát most már mi lesz?” A választ a híres Korbuly Gergelytől idézem: „– Hát az lesz, hogy mast csak falytassa tovább!”

VM

Bányai Elemér

Örmény király – magyar király

1894 őszén tartották Bánffyhyunad környékén az erdélyi hadtest részére a királyi gyakorlatokat. Ófelsége maga is részt vett a gyakorlatokon, melynek tartama alatt Barcsay Domokos országgyűlési képviselőnek volt vendége.

Barcsay Domokos, ki maga is fejedelmi család ivadéka, nagyban készült a király fogadására. Hadd emlékezzék vissza ófelsége a magyar ember vendégszeretetére, gondolta magában, és már hetekkel azelőtt megtette a király fogadására az előkészületeket.

Volt is olyan fogadtatásban és olyan pompában része a királynak, minő csak a régi erdélyi fejedelemség idejében lehetett. Az előkészületek idejében pár

napi időtartamra gyorsan szüksége volt pénzre Barcsay Domokosnak. Találkozik a dúsgazdag Korbuly Bogdánval és megszólítja:

– Kedves apósom, nem tudna nekem pár napra ötvenezer forintot kölcsönözni?

– Nagyon szívesen, de hát voltaképpen mire is kell magának ez a rengeteg pénz?

– A király fogadtatására.

– Úgy? Aztán nem volna elég harmincezer forint? – tudakolá óvatosan a puritán egyszerűségű nábob.

Barcsay Domokos ugyanolyan óvatosan odasúgta:

– Nem lehet, kedves apósom, mert nem az örmény király, hanem a magyar király fog jönni.

Bálintné Kovács Júlia

Tallózás a világhálóról

Arra gondoltam, hogy abból a nagyon gazdag ismeretárból, ami a világhálón fellelhető, ezután egy-egy nagyobb érdeklődésre számot tartó, és főleg örmény vonatkozású írást közölni lehetne-kellene a füzetekben.

Az Erdészeti Lapok 64. évf. 12. füzetében olvashatjuk

Egyesületünknek ismét gyásza van. Ismét kidőlt egy erőteljes tartóoszlopa a magyar erdésztársadalom épületének, s a katasztrófa éppen annak a napnak hajnalán szomorította el szívünket, amidőn évi rendes gyülekezésünkre seregettünk össze. Meg is éreztük ennek a nyomasztó hatását. A hagyományos jókedv letompult, mert úgyszólván mindenik szaktársunk **Eránosz** Antal Jánosban nagyra becsült kollégáján kívül őszinte jó barátját is tisztelte.

Eránosz Antal János 1865-ben, Gyergyószentmiklóson (Csík m.) született. Középiskoláit Brassóban végezte. Főiskolai tanulmányainak elvégzése után (1888) a marosvásárhelyi m. kir. erdőgondnoksághoz került, majd az egri m. kir. Járási erdőgondnokság vezetésével (1894) lett megbízva. Fiatalon került (1898) a kassai kir. erdő felügyelőség szolgálatába, majd a brassói kir. erdő felügyelőséghez (1899) helyezték át, ahol egyfolytában 11 évig működött. 1913-ban a budapesti kir. erdő felügyelőség élére került, s ebben a szolgálati minőségben fejezte be állami szolgálatát, mint miniszteri tanácsos.

1923. május havában nyugalomba vonult ugyan, de egyidejűleg a gr. **Károlyi** György-féle I. számú hitbizomány zár-

gondnoksága által kezelt parádi uradalom központi erdőigazgatói állását foglalta el. A legutóbbi években súlyos kór támadta meg szervezetét, míg végre f. hó 7-én szenvedéseitől megváltotta a halál.

Eránosz Antal János egyike volt azoknak a kiváló szakképzettségű, kristálytisztá jellemű, úri gondolkodású férfiaknak, akik a szakunknak mindenkor csak elismerést és megbecsülést szereztek. Mint a régi idők egyik legjelesebb erdőfelügyelője, egész életét az erdőfenntartásnak, erdővédelemnek, fontos közgazdasági kérdések eredményes megoldásának szentelte, s e mellett úgy az erdészeti körökben, mint általában a társadalmi életben ritka tekintélyre tett szert megnyerő úri modora, a társaságot mindenkor egybefogó képessége révén.

Ő volt a lelke, még súlyos betegsége idején is, a budai hétfői asztaltársaságnak.

December hó 9-én helyezték el a budai farkasréti temető sírkertjében örök nyugalomra, amely alkalommal egyesületünk nevében **Biró** Zoltán választmányi tag búcsúztatta el, melynek néhány szép gondolatát az alábbiakban örökítjük meg:

„Mint tisztviselőt három, mindnyájunk előtt szent eszme vezetett: a munka, a becsület és a haza. Munkával szerzettél magadnak és sokhelyütt félreismeret szakmádnak becsületet, s becsületet munkával szolgáltad elárvult hazádat. Mint az egyesület választmányi tagja, telve voltál úgyszeretettel, a köz iránti érdeklődéssel és önzetlen

munkakészséggel, s hosszú és érdemes gyakorlati szolgálaton alapuló, mindig megfontolt és higgadt véleményed sok olyan kérdésben mutatta meg a ki vezető, egyedül helyes utat, mely előtt mi tanácstalanul állottunk. Mint ember csupa szív voltál! Gyengéd a gyengékkel és elnyomottakkal, gerinces és önzertes a hatalmasokkal szemben, ízig-vérig magyar, lelkes barátja és támogatója minden nemesnek és szépnek, férfi — a szó legnemesebb értelmében. Mint barát: hűséges, ragaszkodó, odaadó, minden áldozatra kész! Azt a kollegiális kapcsot, ami a selmeci Alma mater vén diákjait az életben a másutt szokásosnál erősebben fűzi össze, a Te meleg baráti lelked, örökifjú vidám kedélyed az őszinte, mély barátság láncává erősítette. Nem túrted a komor arcot magad körül, s még mikor a fájdalom elgyötört is, nem lettél ideges, tü-

relmetlen barátaiddal szemben, hanem példáját adtad a férfias türésnek s a hétfői összefüggések fehér asztalfőjén fájdalomtól kínzott lelked — mint a sérült gyöngyragyogó legszebb gyöngyeit — ekkor termelte az őszinte jó barátság legszebb virágait.”

1925. december 15.

Körösi Csoma Sándor 1819. nov. végén indult el Enyedről, hogy a magyar nemzet eredetét és régibb történetét kutassa. 1820. jan. 1. hagyta el Bukarestet és máj. 19. Aleppóból több karaván kíséretében, ázsiai ruhába öltözködve tovább utazott; júl. 22. Bagdadba, s okt. 14. Teheránba érkezett, hol a perzsa nyelvet tanulta s némi előmenetelt tett az angol nyelvben. 1821. márcz. 1. örménynek öltözködve tovább utazott, s ápr. 18. érkezett Meshedbe Khorassanba.

Ladó Lajos (1907–1964) Száz éve született Ábel Lövétén

1907. március 4-én született Lövétén Ladó Lajos, akinek élete és írásai mintául szolgáltak Tamási Áron Ábel-regényhősenek képéhez (Romániai Magyar Irodalmi Lexikon. III. Kh–M. Buk. 1994. 311).

Szülei Ladó Lajos földműves és Silye Julianna háztartásbeli, egyszerű gazdálkodóként éltek mindennapjaikat. Ha a kenyér néha hiányzott is asztalukról, a tré-

fás kedvű édesapának köszönhetően — aki lakodalmi szószólóként, „tréfamesterként” is híres volt a környéken —, a jó kedv, a móka sosem veszett ki a családból és a kicsi Laji szívéből. Szülőfalujában végzett hat elemi osztályt, utána alkalmi munkás lett. Alig volt 16 éves, amikor édesapja elszegődött erdőpásztornak (1923), azaz „vágott tűzifaőrnek” a Hargitára, a

lövetei határba (Tolvajostető, Fehér-patak). Innen jutott el a híre Tamásihoz Kolozsvárra. Hargitafüdrőre igyekvő kirándulók beszéltek róla neki, akik néhány napig a kicsi erdőpásztor vendégszeretét élvezték. Aztán később személyesen is megismerkedtek. Ladó Lajos sokat mesélt Tamásinak hargitai élményeiről „színesen, elevenen, fordulatosan”. Tamási írásra biztatja, „hogy jegyezze fel élete történetét”, próbálja leírni, amit elmesélt.

Ezt katonai szolgálata alatt meg is tette. Katonai szolgálata után visszatért Kolozsvárra, és egy „kalandos” történetekkel teleírt, szürke fedelű, kockás iskolai füzetet adott át Tamási Áronnak. Tamási átböngészte a füzetet, egy-két érdekes kis epizódot kiragadott belőle, s ezeket „aztán átdolgozta, kicsit fűrt, faragott rajtuk, végül is átadta Kuncz Aladárnak, az Erdélyi Helikon akkori szerkesztőjének”. Az alaposan átdolgozott részletek 1931 áprilisában, Tamási néhány meleg kedves ajánló sorával együtt a Helikonban meg is jelent Kicsi erdőőr feljegyzéseiből címmel. Ladó Lajos ekkor 24 éves, és mint kazánfűtő él Kolozsváron. Összesen kilenc kis történet (Hadi szekér, Az első kaland, A csíksomlyói búcsún, A vidra fogása és eladása, Zászló a fahegyiben, Három barát-pap, A miénk, Laji! Esztendőcsere a Hargitán, Jóság) lát ekkor nyomdafestéket. A későbbiekben egy verse (A Hargita alján, in: Székelység 1931–1932. I. csonka évfolyam 1–3. sz. 43. o.) és még egy kalandos története (Borzalmak éjszakája a Hargitában, in

Székelység, III. évf. 22. o.) Kicsi erdőőr feljegyzéseiből címmel Ladó Lajos írásaiból válogatást közölt a 2005-ös Hargita Kalendárium.

Tamási Áron Ábel a *rengetegben* című regényének megjelenése után Ladó Lajos plágiummal vádolta az író, alapvetően, mindannak ellenére, hogy élete

„... Lelkükben gyűjts pici gyertyát sokat. ... s csillantsd elének törékeny játékunkat, a reményt.”

(Részlet Babits Mihály Karácsonyi ének című verséből)

és az általa megírt kis epizódok csakugyan szolgáltattak anyagot Tamásinak a nagy népszerűségnek örvendő regénye megírásához. A regény helyszíne

is kétségtelenül a Tolvajostető és környéke, ahol Ladó erdő pásztoroskodott. Az „út, amelyen a csíkiak Udvarhelyre mennek s az udvarhelyszékiek Csíkba”, a Tolvajos-patak helynév, a Szentkeresztbányán öntött kályha említése stb. mind ezt sugallja. A „plágiumügy” egy ideig felkavarta a kolozsvári író-olvasó társadalom kedélyeit, de aztán elcsendesedett (*Dsida Jenő: Ki lopott? Avagy: Szép Ernő a Hargitán. Pletykák és plágiumvadások Tamási Áron regénye körül.* In: Erdélyi Lapok II. 1938. 77. sz.)

Ladó Lajos 1934–1936 között, Székely Alkalmazottak Lapja cím alatt időszakos újságot is alapított és szerkesztett Kolozsvárt az idegenben kallódó székely munkavállalók érdekében, s ennek egyes íróktól szerzett ismertető szócikkeiből Székely nagyjaink című lexikon-szerű kézikönyvet állított össze 24 székely irodalmi és történelmi személyiség bemutatására.

1964 márciusában halt meg 57 éves korában Kolozsváron, mindenkitől elfeledve.

Mindig öröm számomra, ha valami jót hallok egy-egy magyar emberről. Még nagyobb az örömöm, ha az illető örménymagyar, és ráadásul fiatal. Meskó Zoltán szerintem ebbe a csoportba tartozik, legalább is a neve után azt kell hinnem, hogy az örménymagyarok népes táborába tartozik. A Duna tévében hallottam róla, szeptember 22-én szerda délután, a TÉRKÉP nevet viselő adásban. Élményemet most megosztom a füzetek olvasóival is.

Bálintné Kovács Júlia

Meskó Zoltán diadala az Egyesült Államokban

A Patriots magyar származású játékos, az amerikaifutball-liga „legérdekesebb játékos”

A profi amerikaifutball-ligának magyar származású játékos is van: Meskó Zoltán Temesváron született, magyar nemzetiségű, de német iskolába járt. A román, a magyar és a német nyelv mellett angolul és spanyolul is beszél, így a tekintélyes amerikai lap, a The Wall Street Journal a „bajnokság legérdekesebb” játékosának nevezte. Az 1986-ban született Meskó Zoltán 11 éves koráig élt Temesváron.

Mindig egy nagyon ambíciózus gyermek volt – mesélik róla a nagyszülők, akik ma is Temesváron élnek. Minden lében kanál volt: sízett, úszott, teniszezett, tagja volt egy temesvári német néptáncsoportnak és gyermekként a temesvári német színházban is megcsillogtatta tehetségét. És mindig, mindenben az első akart lenni, már az iskolában is – meséli a nagymama, aki a legapróbb részletekig ismeri „Zolika” napi programját, és mindig pontosan tudja, mikor, hol és hogyan zajlott a legutóbbi meccs. Szoros a kapcsolata a szeretett unokával, annak ellenére, hogy Meskó Zoltán zsúfolt programja és az időeltolódás miatt elég ritkán tudnak telefonon beszélni. A nagyszülők azonban többször is meglátogatták már az Egyesült Államokban, és ilyenkor mindig a meccsre is elmentek.

November 25-én láttam utoljára a Zollikát. Tavaly. Mert voltunk a meccsen, szeptemberben mentünk, nem, októberben, és ott maradtunk hat hétig náluk, hogy nézzük a meccseket, mert akkor még Michiganban játszott – meséli a nagymama, Meskó Erzsébet.

És amikor az első gólt rúgta. Ezt nem tudom elmondani. És amikor a nevét a mikrofonba bemondják, és amikor rúgja a labdát – toldja hozzá Meskó Vilmos.

A nagyszülők temesvári lakásában minden szoba tele van Meskó Zoltán képeivel. Újságcikkek, folyóiratok árulkodnak még arról, hogy a nagymama és a nagytata folyamatosan nyomon követi a sikeres unoka pályáját. Amint egy fontosabb anyag megjelenik az Egyesült Államokban, a gondos édesanya elküldi azt postán

a nagyszülőknek. Akik nevetve mesélik el, milyen hasznosnak bizonyult Bukarestben, az amerikai nagykövetségen az egyik ilyen folyóirat.

Kérdezték a feleségem, mi miért akarunk menni Amerikába? És hát mondta: akarom látni az unokámat, ő ott futballozik és akkor mutatta ezt a kalendáriumot, ahol a képe van a címlapon, a hölgy megnézte, a követségi tiszt, ahogy mondják, és akkor azt mondta, megadom a vízumot, rátette a pecsétet – meséli Meskó Vilmos.

Meskó Zoltán utoljára nyolc éve, 2002-ben járt Temesváron. Amióta a Magyarországon legnagyobb népszerűségnek örvendő Patriots csapatánál játszik, a programja még zsúfoltabb, mint eddig. A nagyszülők azonban máris készülnék egy újabb amerikai útra: jövőre ismét élőben szurkolnak majd az unokájuknak. A televízióban nem láthatják: a temesvári kábelszolgáltatók csomagjaiban nincs benne egyetlen olyan adó sem, amely közvetítené az amerikai meccseket.

Sarzsi

Lukácsy Kristóf méltó módon válaszolt Horvát István történész Az örmény történeti irodalom címen írt tudományos vizsgálódásában tett kihívására: „Vajon ki lesz az a hazába költözött örmények közül az, aki jobb megértés végett – leírja az örmények történetét?” 1859-ben büszkén helyezte a nemzet asztalára, páratlanul nemes életpályája egyik fontosabb magyarhoni armenizmus irodalmi gyümölcsét, a Bécsben megjelent fő művét, a *Historia Armenorum Transsilvaniae*-t. „Látja, Sándor!” – szólta hetykén nem kevés megvetéssel, lenéző, olcsó büszkeséggel – ezért kellene, hogy sarzsit szerezzen

A sikeres focista útját Temesváron még a sportegyetemet végzett nagybácsija egyengette. Amerikában a szülei álltak és állnak mellette mindig, mindenben. A nagybácsinak most sportiskolája van Kanadában. Ilyet szeretne Meskó Zoltán is, aki már két diplomát is szerzett a Michigani Egyetemen: bankigazgatást és sportot tanult, hogy később sikeresen tudja összekapcsolni a kettőt.

Most éppen két súlyosan beteg fiatalnak szenteli kevés szabadidejét: egy leukémiás lányt, valamint egy súlyos balesetet szenvedett, és emiatt a sporttól eltiltott fiatal ember sorsát követi nyomon.

Amikor 13 évvel ezelőtt a szüleivel együtt otthagya Temesvárt, játékaik közül csak a legóját vitte magával. Nagyon kíváncsi volt Amerikára, és most jól érzi magát ott: ezzel megerősítve szüleinek azon meggyőződését, hogy akkor, amikor a zöld kártyát az Amerikai Vízum Lotton megnyerték, az a sors keze volt, hiszen Meskó Zoltán valóban meg tudta valósítani az amerikai álmot.

Laslavíc Tímea

magának. Ilyen tisztési vagy tiszthelyettesi rangfokozatra vágyakozók egyike; másika. Az ilyen rangfokozatot viselő katona, minden „sarzsi” ugráltatta, és minden pillanatban haptákba, vigyázz/állás/-ba vágatta magát: értelmezték a szót. Mai, tágabb értelemben: tisztség, rang, beosztás, rendfokozat, tisztesség is. A régi katonai nyelv német jövevényszava, de a francia eredetű charge ejts: /sarzs/, a mi esetünkben ’tiszttség’. Ugyan, mai szóhasználatban azért nincs, mert van: mint hogy prémiumosztáskor ne a sarzsit nézzük, hanem a teljesítményt, vagy egy nőnek a kosztümje legyen testhezálló, ne pedig a sarzsi.

Ugyan már példázódtunk Gál Péter Józseftől Lukácsy Kristófról, de még hadd tegyük hozzá, hogy egyénisége és életvitel is példázza a jó értelemben vett sarzsit. 1804. március 30-án született a Szolnok-Doboka megyei Bethlenben. Középiszkolai- és felsőbb bölcséleti tanulmányait Szamosújvárt és Gyulafehérvárott végezte, azután teológiát tanult a bécsi egyetemen. A császárvárosban szentelték fel örmény rítusú pappá 1826-ban. A hazai örménység egyik lelkipásztoraként 1837-ig Szamosújvárott segédlelkészként működött. Utána 1853-ig volt a gyulafehérvári püspöki „papneveldében” tanár. Visztautasította a Bach-korszak zsarnoki és a neki felkinált örmény püspöki kinevezést! A szemináriumi éveket követően, szintén a nagy fejedelmek városában, gimnáziumi igazgatóként szolgálta a nemzet ifjúságát. 1856-ban visszakerült Szamos-parti városába. Plébános és egyszersmind kerületi esperes lett. Szabadidejében előszeretettel és célzattal olvasta a latin klasszikusokat, s a magyaron és latinon kívül még hét nyelven (örmény, német, román, olasz, francia, angol, görög) írt, és majdnem mindegyiket beszélte. 1861-ben 40 000 Ft-os adományával életre hívta a szamosújvári örmény fiúárvaházat. Ugyanott tizenötévig díjtalanul látta el a gimnázium-igazgatói tisztét! A jeles irodalmi alkotásai, amelyekkel gazdagította népe és Európa kulturáját: *Adalékok az erdélyi örmények történetéhez* (Kolozsvár, 1867), *A magyarok ősei, hajdankori nevei és lakhelyei* (Kolozsvár, 1870), *Világosító Szent Gergely élete*. Az örmény-magyar-latin szótára kéziratban maradt. A magyarok ősei, hajdankori nevei és lakhelyei című munkáját a Magyar Tudományos Akadémia elismeréssel jutalmazta.

Csodálatos, ihlettől áthatott és a nagyszerű méltóság fogalmába illő, amivel tar-

tozunk alkotó múltunkat idézni honfitársaink, de különösen gyermekeink, unokáink előtt. Nem tagadhatjuk el, tovább nem is titkoljuk, hogy nem idézhettük történelmünket, nemzeti hőseinket, tetteiket, emléket népek, országnak és hazának, amelyből táplálkozhatott volna kialakuló életük, életképük, gondolataik. Idézni úgy, ahogyan azt kötelességünk is! Szívesen utaltuk a mese és a tréfa (sokszor ízetlen!) világába vitézeinket. Sorolhatnánk végeláthatatlan hosszú sorban ebbéli mulasztásainkat. De a más nép, idegen hőseit tisztelni kényszerítettek. Hát nem igaz? Az erény egyike az engedelmisség. A mi engedelmisségünk titka pedig a hűség!

Indiában egy háború alkalmával egy elefánt vitte a királyi zászlót. Az ütközet elején vezetője így szólt hozzá: „Itt maradj állva!” Az elefánt ottmaradt. Nemsokára a vezető halálos sebet kapott s meghalt. Az elefánt nem mozdult helyéről, noha leghevesebben dúlt a harc a királyi zászló körül, amelyet vigyázott. Mikor az egész csapatot, amelyhez tartozott, visszaszorították, az elefánt akkor is mozdulatlanul állt a helyén. A csapat pedig, látva a zászló lobogását, nagy erőfeszítéssel visszafoglalta helyét. Mikor véget ért a harc, a katonák jöttek, hogy az elefántot elvezessék, de az nem ismerte a katonák hangját és sem szépszóval, sem ütlegelessel nem tudták rábíni, hogy helyét elhagyja. Három nap és három éjjel állt ott, mert vezetője az mondta: „Itt maradj!” Végre valaki azzal az elgondolással jött, hogy az elesett vezetőnek van egy fia, aki szintén gondozta az állatot. Ezt a fiút százötven kilométernyi távolságból hozták el, – és ennek a hangját megismerte az elefánt és hajlott a szavára, mikor azt mondta neki: „Most már gyere.”

A zászló volt a sarzsi?

A szöveg megállapítását végezte:

Pásztori Tibor Endre

Raduly Klára

Nemzettudat erősítése Erdélyben (3.)

(Aki hűtlen hagyományaihoz, azt a globalizáció bedarálja)

6. nap: augusztus 28. Csukás hegy, miccses piknik, barcasági csángó népviselet, néptánc bemutató kőlepcsős szíves látással.

*Kereslek, Isten, a földben,
a virágban, a fában,
és mindenütt megtalállak.
Ez az én istenkereső időm.*

*Kereslek a fényes tavaszban,
az erdők virágos feje int: itt vagy,
Kereslek az esőben, a szomszjas
vetések susogják: jelen vagy.
Kereslek a fűben: érezlek, tapogatlak,
Ez az én boldog istentaláló időm.*

Bartalis János: *Kereslek* című versében megfogalmazotthoz hasonlóan ezen a napon mi is a természetben kerestük, találtuk és láttuk meg a Teremtő nagyságát. A túrához gyönyörű időt „rendelt ki” a jó Isten. Nem sláger útvonalon mentünk a Csukásra, Gyuri bá-

Barangolók a Csukás hegyen

csi előre keresett egy nekünk való meredélyt. No, ez az út sem volt akármilyen. Lihegtünk, jajgattunk, csúszkáltunk, fűcsomóba kapaszkodva mentettük az életünket, de felértünk. Élményeinket hűen tükrözte a csúcsra érkezés után elhangzott Reményik Sándor *Alpesi rózsza* című verse. Álljon itt belőle egy mindent kifejező részlet:

*Hiába, ingyen nem adódik semmi,
Nagyon magasra kellett érte menni.
A hátizsákom felhorzsolta vállam,
A szeges cipő feltörte a lábam,
A botom eltört, újat kellett vágni,
Lélegzet nélkül sokszor meg-megállni,
Törpefenyő, boróka megakasztott,
Fejem fölött a végtelen virrasztott,
Szomszédságomban villámok cikáztak,
A sziklák – mint én – hol égtek, hol fáztak,
Hullott a lelkem vére-verejtéke, –
De feljutottam – s megérte, megérte!*

A hegymászó különítményt reménnyel és bizakodással töltötte el, hogy a bázison Módos Péter tisztáskapitány (kinevezés Gyuri bácsitól) és a barcasági háziak vezetésével készül a miccses piknik és vár a hűvös sör és fröccs. Nem csatlakoztunk.

A miccs készítése: A húsokat (marha, sertés) kétszer átdarálni. Hozzákeverni a tört fokhagymát és egy kis szódadikaribónát. Fűszerezni sóval, borssal, pirospaprikával, borsikafűvel és az egészet alaposan átgúrní. Ha túlságosan száraz a húsmassza kevés vizet hozzákeverni. Hűtőszekrénybe tenni egy éjszaká-

ra, hogy az ízek jól összeérjenek. Másnap közvetlen sütés előtt enyhén olajos kézzel 6–8 centiméteres kis kolbászskákat formálni. Sütéskor a miccs kolbászskákat körbe forgatni, hogy minden oldalról megsüljön.

A miccs mellé finom csirke szárnyak is sülték. Szerencsére nem a piknik után akartunk hegyet mászni.

Ezek után a háziak által készített finom vacsorából alig tudtunk fogyasztani. „Istenem, miért nem adtál két gyomrot!”

A nap további részében gazdag ismeret anyagot szerezhettünk a hétfalusi csángók történelméről, életéről, szokásairól, és a búcsúesten bepillantást nyerhettünk kulturális életükbe. Színes, tartalmas előadásokat hallhattunk néhai Dr. Papp Béla csángó házának kertjében leányától Papp Évától, majd Simon Mária virág csodákkal teli kertjében a búcsúesten.

Orbán Balázs írta: „*elég azt tudnunk, hogy ez árvaságában is emelkedett lelkületű nép magyarul beszél, magyarul érez, magyar dicsőségről álmodozik és dalol.*”

Hétfalut 1498-ban II. Ulászló király a brassói szászoknak elzálogosította, így lakói a szászok jobbágysággá lettek, és szász hatásra felvették az evangélikus vallást. A hétfalusi csángók szellemi, kulturális élete nem sínylette meg a szászok uralmát, hiszen iskolákat, könyvtárakat alapíthattak, létrejöhettek saját (magyar) értelmiségük, papságuk.

Brassóvidék magyar csángó falvai 1848 októberében az agyagfalvi Székely Nemzeti Gyűlésen arra kérték a nagygyűlés vezetőségét, hogy a székelység honvédelmi rendszeréhez tartozhassanak, és a 126. honvéd zászlóaljba tömörülve nagy számban vettek részt az 1848-

Népművészeti vásár Bácsfalun

49-es forradalom és szabadságharcban. Ennek a kérésnek és döntésnek szomorú következményei lettek. Hogy mi történt itt valójában 1848 karácsonyán, azt Borcsa Mihály (1824–1913) bácsfalusi evangélikus lelkész, 1848-as naplójából tudhatjuk meg: „*Karácsony szombatján hirtelen rettenetes ordítás rázkódtatta meg a levegőt, a Dereszttye felől hatalmas sereg román rontott a védtelen csángókra. Elmenekülni alig jutott ideje egy néhánynak, s aki tudott, kerteken, mezőkön keresztül rohant a hegyek és Malomdombok közé, a Kóhavas rengetegekbe, hogy bár életüket megmenthessék. De sokuknak ez sem sikerült, s mintegy 50 magyar esett a diühöngés áldozatául az egész Hétfalu területéről, közöttük a derék Szász György hosszúfalusi lelkész is, kit az otthonában szúrtak le, s ezeket hirtelenibe a templom udvarán temették el a hazakerülő, de csak hónapok múlva mertek még a templomokban is megemlékezni róluk. De akik megmenekültek, sem jártak sokkal jobban. Tél lévén, a hó elárulta a menekülő útját, utánuk mentek, s ha nem is ölték meg, de mindenükből kifosztották őket, míg sokat az izgalom, a fagy és éhség tett életére nyomorékká.*”

A hétfalusiak gazdag népművészeti hagyományokkal rendelkeznek. Híresek szőtteseik, hímzéseik. Kossuth Lajos iránti tiszteletből Sipos Jánosné Berczki Anna (1850–1926), a csángók Nagyszonyja, a már súlyos beteg Kossuth Lajos orvosával, Henfi Ignáccal levelezett, és a családnak felajánlotta a szemfedő és a fejpárna kihímzését. Kossuth halálakor a halotti lepel és párna nyilvánosságra került, Turin városa hivatalosan lefényképezte és a fényképeket az üzletek kirakataiban kiállították. Egy fényképet elküldtek Sipos Jánosnének is.

Betekintést nyerhettünk Dr. Papp Béla orvos áldozatos életútjába, akinek „*A bukaresti csángó-magyarok ezrei áldják emléket, mert nem hagyta el őket. Egyház-községbe, ifjú egyesületbe szervezte. Teszteli lelki egészségükre vigyázott. Éles szemmel figyelt rájuk. Nem is züllött el egy se köztük.*” írta róla Kelemes Kálmán.

A búcsúesten láthattunk a Gorica férfitáncot és székely népi táncot, megismerkedhettünk a csángó népviselet tartozékaival, díszzeivel, és a húsvéti írott tojás szépségének titkával (húsvétkor azon üzent a leány, hogy elfogadta a leány közeledését). És ettünk kólépcsőt, ami nem más, mint a palacsinta, amit forró kőre locsolva sütöttek ki.

Szentágota evangélikus erődtemploma

7. nap: augusztus 29. Fogaras, Szentágota, Piski, Csernakeresztúr

Bácsfalu esővel búcsúzott tőlünk és a Fogarasi havasok is felhőbe burkolódtak. Fogarásról Gyuri bácsi jóvoltából megtudhattuk, hogy várát 1310-ben Apor László építtette. A 14. században a havasalföldi fejedelmek birtoka lett, 1588-tól az erdélyi fejedelmek feleségének birtoka. 1675-ben itt kötötték meg a fogarasi szerződést, melyben a lengyel és a francia király a kurucok megsegítésére vállalt kötelezettséget, de a szerződést a törökellenes háború miatt nem hajtották végre. 1685-ben az itteni országgyűlésen emeltek hűtlenségi vádat Thököly Imre ellen, és döntöttek birtokainak elkobzásáról. Apafi Mihály fejedelem itt halt meg 1690-ben.

Fogaras vára ma is épségben áll. Református templomát 1715 és 1740 között Árva Bethlen Kata építtette, sírja a templom előtt van, az úrasztala terítőjét Árva Bethlen Kata hímtezte. 1892 és 1910 közt a város képviselője volt Mikszáth Kálmán, akinek érdeme, hogy 1909-ben Alpár Ignác tervei szerint felépült a gimnázium épülete. Itt tanított 1908 és 1911 között Babits Mihály.

Első megállónk ezen a napon **Szentágota** volt, az evangélikus erődtemplom, amit 1409-ben kezdtek építeni, mai formáját 1560-ban kapta. Az útiterv szerint meglepetés várt itt ránk, az ígéret nem maradt szép szó. Lőrinczi Ferenc a harangozó, gondnok, a templom mindegyike ajándékozott meg minket. Szébbnél szebb hazafias Petőfi és Wass Albert verset szavalt el. Egyiket a másik után mondta kívülről, átélve minden mondatát, gyönyörű kiejtéssel. Egyik ámulatból a másikba estünk. A majd egy órás verselést még Feri bátyánk folytatta volna, ha minket nem sürget az idő.

Néptáncbemutató a csernakeresztúri búcsúesten

Szászsebesről megtudtuk, hogy valamikor Székelysebes volt, de II. Géza a 12. század közepén a gyeput áthelyezte, és a székelyeket a Háromszéki medence környékére költöztette, és helyükre szászokat hívott be. A várost a törökök többször feldúlták, illetve felégették. 1540-ben itt halt meg Szapolyai János. A magyar történelem egyik nevezetes emléke a **Szászsebes és Szászváros között elterülő Kenyérmezőhöz** kapcsolódik. 1479-ben Kinizsi Pál és Báthory István erdélyi vajda Alkenyér mellett győzték le a Havasalföldről betört török sereget.

Következő megállónkon az 1849. február 9-i **Piski-i** csatára emlékeztünk *Petőfi: Négy nap döngött az ágyu* című versének meghallgatásával. A szabadságharc erdélyi harcainak hőstábornoka **Bem József** legnagyobb győzelmét itt aratta az osztrák császári csapatok felett. A több órás küzdelem a Sztrígy folyón lévő híd megtartásáért, illetve elfoglalásáért zajlott. A csata végső kimenetelét a Bem tábornok által igencsak kedvelt székely alakulatok döntötték el, vakmerő rohamukkal az osztrák csapatokat leszorították a hídról és visszavonulásra készítették. A csata helyszínét emléktábla nem jelzi, a régi fahíd he-

lyett kőhíd épült. Megemlékeztünk a magyar-örmény Czetz Jánosról, aki Bem vezérkari főnöke, hadművelési terveinek kidolgozója volt. Bem 1849. február 12-én, a piski csata után ezredessé léptette elő. Jelentős érdemeket szerzett Nagyszében bevételénél, ezért Bem javasolta tábornoki kinevezését. Czetz János volt a honvéd haderő legfiatalabb tábornoka.

Barangolásunk utolsó éjszakáját **Csernakeresztúron** töltöttük. Vasárnap lévén szentmisén vettünk részt a település szépen karbantartott modern templomában. Felemelő lelki élmény volt. A falu igazi kis magyar sziget Hunyad megyében. A települést 1910-ben hozták létre, akkor települtek haza Bukovinából a madéfalvi osztrák vérengzés után elmenekült csíki és háromszéki székelyek leszármazottai, a bukovinai székelyek. Származásukra, magyarságukra büszke embereket ismertünk meg, kiváló gulyáslevest vacsoráztunk, és utána gyönyörködtünk a helyi fiatalok néptánc bemutatójában.

8. nap: augusztus 30. Déva, Marosillye, Máriaradna, Ópálos, Arad, Budapest.

Csaba testvérről, **Déváról** sokat hallot-

Az otthont adó dévai ferences kolostor udvarán

tunk, de az útítársak között voltunk jó néhányan, akik Csaba testvér gyermek-mentő missziójával közvetlen közletről ezen az úton találkoztunk először. Déván, a XVII. század elején épült ferences kolostorban Csaba testvér egyik munkatársa fogadott minket. Megtudtuk, hogy milyen kétségbeejtő körülményeket talált Csaba testvér 1993-ban az államtól visszkapott ferences kolostorban. Megtudtuk, hogy a gyermekmentő misszió szolgálata gyermekek nyári táboroztatásával kezdődött, és ma már 2000 gyermeket *nevel* a Dévai Szent Ferenc Alapítvány. Déván 200 gyermek él, egy-egy nevelő 8-10 gyermekkel foglalkozik ún. szociális családban. Az 1-4 osztályos gyermekeket helyben oktatják, a nagyobbak a városi iskolába járnak, Déva legerősebb iskolájába, a magyar általános iskola és gimnáziumba. A gyermekek, akik az otthonból kikerülnek, megállják a helyüket az életben, tizenhét év alatt egyetlen gyermek kallódott el, került börtönbe. A családok blokk-házak lakásaiban élnek, az együtt lakó gyermekek és nevelőjük mindent együtt végeznek a háztartás körül, csak a főzés történik közös konyhában. Élmény volt a látogatás egy családnál, látva a rendet, a gyermekek vidám, békés tekintetét.

Böjte Csaba ferences szerzetes az árva gyermekek mellett belefogott Erdély érté-

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem szülőháza

kes, veszélyeztetett épületeinek megmentésébe is. Ennek első lépése volt, amikor megvásárolta és felújította **Marosillyén Bethlen Gábor** erdélyi fejedelem szülőházát, mielőtt bordélyházat létesítettek volna benne. Felújították és emlékszobákat alakítottak ki, amelyekben bemutatják az erdélyi fejedelem életét és Erdély történetét.

Bethlen Gábor erdélyi fejedelem 1580-ban Marosillyén látta meg a napvilágot iktári Bethlen Farkas és szárhegyi Lázár Druzsziánna fiaként. Erre emlékezik a kastélyból fennmaradt zömök bástyá, homlokzatán a nagyenyedi Bethlen Kollégium diáksága által 1909-ben elhelyezett felirat: „Ebben a házban született 1580-ban Bethlen Gábor, Erdély dicső fejedelme, a gyulafehérvári és a nagyenyedi Bethlen kollégium alapítója.”

A kastélyt 1614-ben Bethlen Gábor, már mint fejedelem, Bethlen Istvánnak adományozta. A család kihalása után Thököly Imre, majd az Apafiak birtokolták. Erődítésének lerombolását Apafi Mihály fejedelem rendelte el 1670-ben, mivel fennállt a veszélye, hogy a törökök foglalják el és fontos támaszpontjukká válik. A 18-19. században a Bornemissza család birtokolta, akik Mária Teréziától kapták a birtokot. Az egykori várból megmaradt bástya téglalap alaprajzú egyemeletes építmény. A földszint és az emelet is boltosított helyiségekből áll. Emeleti nagyterme háromszatú reneszánsz ablakkeretekkel és reneszánsz gyámkövekkel rendelkezik.

Meglepetésként, nagy örömmel, be-tértünk **Mária Radna**-ra. Ferences temploma híres búcsújáró hely. Kegyképet 1668-ban vásárolta Vrichonassa György katolikus bosnyák kereskedő egy olasz kereskedőtől. 1695-ben, Lippa visszafoglalása után, a török felgyújtotta, de a kőp a tűzben sértetlen maradt, a kápolna lángo-

ló tetejéről pedig tüzes cserepek hullottak a bámuló törökök közé. Erre a török vezér a gyűjtogatókat kivégeztette. A templomot felújították, 1756-ban kolostort építettek mellé. 1951. augusztus 20-án kilenc hónapra kétszáz ferences szerzetest deportáltak Mária Radnára. A kegyhelyen történt csodás gyógyulások emlékéét a csodás eseményt megörökítő festmények őrzik.

Hogy a törököket ne csak gyűjtogatóként emlegetjük, **Lippán** áthaladva meg-néztük a török bazársort, ahol sok keleti áru cserélhetett valamikor gazdát.

A kultúrára a bortúra tette fel ezen a napon a koronát. Módos Péter tábornagy (kinevezés Gyuri bácsitól, jóváhagyás a barangoló útítársaktól) kapcsolata révén az Arad-hegylája legkiválóbb borospincéjébe látogattunk **Opáloson, Balla Géza** pincéjébe, a Wine Princess borászatba. A 61,5 hektáron gazdálkodó Balla Géza méltó képviselője a ménési borvidék hagyományainak, melyben az egyedi mikroklíma és a helyi talaj-adottságok is segítik. Bálint Zoltán borásztól megtudtuk, hogy a szőlőbirtok 85%-án kék, 15%-án fehérszőlőt termesztene, a merlot, pinot noir, cabernet sauvignon, cabernet franc és természetesen kadarka szőlőből előál-

Borkóstoló Balla Géza pincéjében

Mária Radna

lított vörösborokat nagy tölggyfa- (ászk) és barrique hordókban érlelik, míg a fehér szőlőfajtákból – olaszrizling, trami-ni, szürkebarát, sauvignon blanc, királyleányka – hűtött erjesztéssel kiváló fehérborokat készítenek. Egyedi a borok kiszere-lése is, mivel a palackokat nem címkézik, hanem rusztikus módon csomagolják (a feliratok erre kerülnek), a ledugaszolt palackokat, pedig viasszal pecsételik le. Azt mondja a tulajdonos: „*Ménés érdekes, izgalmas szín- és ízvilága megbabonázza vendégeinket boraink kóstolásakor, mert a nálunk készült bor ... szárnyat ad a gondolatoknak, kandallótűzet a barátság-nak*”. *Megtapasztaltuk. És megbabonázva, a kóstolástól felvidult állapotban bő-ségesen vásároltunk a különlegesen csomagolt borokból.*

Aradon, az aradi vértanúk emlékművé-nél fejeztük be gazdag nyolc napos Erdély-járó programunkat. A délutáni nap langy melegében hallgattuk meg Damjanich imáját, koszorúztunk és elénekeltük nemzeti imánkat. Arad után hamarosan megnyíltak az ég felhői és eső-könnnyekkel búcsúztatott Erdély és búcsút mondott a nyár is. De minket ez már nem búcsított, hiszen utunk nyolc napjára „kirendelte a jó Isten” a jó időt, és Gyuri bácsi és Sarolta asszony jóvoltából ismét gazdagabbak lettünk.

Ifj. Gabányi János:

Balázs-Bécsi Attila „A szamosújvári magyar-örmény katolikus temető monográfiája” című könyvének névmutatója
(7. rész)

A név után levő szám a monográfiában megjelent oldalszámot jelöli, független attól, hogy szövegben vagy képaláírásként jelenik meg az illető családnév síremléke a kötetben.

337. Pappenheim, Simeon 29	Zsigmondné sz. Bárány	376. Özv. Szilasi Todorné sz.
338. Pasculescu Mihai 76	Mária 70	Czetz Mária 76
339. Pasculescu Mihainé sz. Voith Aurélia 76	357. Simai Mária 42	377. Szlátky Le... 78
340. Pataki Albert 48	358. Id. Simai Tivadar 28, 49	378. Szongott Anna 53
341. Paulini Erzsébet 41	359. Simay Márton 33	379. Szongott Kristóf 55
342. Péter Zsuzsánna 50	360. Simay Teréz 33	380. Szongott Kristófné sz. Korbuly Mária 55
343. Ifj. Placsintár Gergelyné sz. Zachariás Rozsi 83	361. Simay Irén 33	381. Dr. Szongott Menyhért 55
344. Placsintár Anna 77	362. Simay Lukács 33	382. Szongott-Mesztrovics sz. Korbuly Veronika 58
345. Placsintár Katalin 77	363. Simay Gergely 56	383. Todor Mária 73
346. Id. Placsintár Lukácsné sz. Buzeczko Katalin 77	364. Simay Gergelyné sz. Csauz Katalin 56	384. Todorfi család 93
347. Pusztay Ilona 78	365. Simay Miklós 73	385. Todorfy Juliánna 68
348. Retezár Júlia 77	366. Simay Róza 33	386. Tüzes Anna 84
349. Rik... gyermekei 34	367. Simay Rozália 33 368.	387. Tüzes család 84
350. Sáhín Ilonka 83	Simay Tódor	388. Tüzes Kajtánné sz. Szappanyos Jozefa 61
351. Sáhín Katalin 83	369. Simay Todorné sz. Simay Rozália 33	389. Tüzes Katalin 70
352. Sáhín Mária 83	370. Szacha Jakab 82	390. Urmánczy Avedik 58
353. Sáhín Rebeka 83	371. Szácha Jakabné sz. Eránosz Anna 82	
354. Sáhín Tamás 83	372. Szalontai Mihály 45	
355. Sáhín Tamásné sz. Görög Rebeka 83	373. Szappanyos Józefa 61	(Megjelent Magyarörmény Kulturális Lapok VI. évf. 1. sz. 2004. 03.)
356. Özv. Sikorszky	374. Szarukán Katalin 48	Folytatjuk
	375. Szilasi Mária 76	

Zeneagapé az örmény katolikus templomban

(Budapest XI., Orlay u. 6.)

December 18., vasárnap Karácsonyi CD bemutató Szongoth Gábor D. J. Mindenkit szeretettel várunk!

Szongoth

Örmény-magyar gyermekrovat (45. rész)

Kedves örmény származású magyar gyerekek!

2010-ben is folytatjuk ezeket a szép kis történeteket, amikből ti, de szüleitek és nagyszüleitek is megismerhetik örmény őseink történetét. Ha a minden történet végén található kérdésekre helyesen válaszoltok és elkülditek címünkre, ajándékot nyerhettek. Ha még nem tudtok írni, akkor rajzoljátok le a történetet.

Leveleiteket várjuk emailon: ormenyvasarhely@yahoo.com, vagy postán:

Dr. Puskás Attila, str. Busuiocului 4/C/48, 540535 Tirgu Mures, Románia
LÉGY TE IS A „GYÖKEREK” ÖRMÉNY GYERMEKROVAT NYERTESE 2010-BEN!

A Zeitun-i hősök

A 19. században Nyugat-Örményországban egy ellenállási mozgalom indult, hogy szembeszálljon az oszmánok túlkapásaival. Örményország másik végében, Kilikiában, a zeituni örmények állt harcban a térségbeli törökökkel. Pénzzel kapcsolatos nézeteltérés volt közöttük, mivel a földek itt nagyon szegény termést adnak az embernek. Zeitun a Marashi tartományban található. A tartomány pasája nagyon nagy adót rótt ki az örményekre, hogy fenntarthassa udvarát és fényűző életet élhessen. A zeituni örmények megtagadták a kérést, mivel azokat túlzottnak és jogtalannak tartották. A pasa ekkor katonasággal és fegyverekkel támadta meg a várost. Zeitun egy hegyre épült város, az utcák keskenyek, de az örmények hősiességgel ellenálltak.

A háború 1862 augusztusában kezdődött, és 1873-ban, 1878-ban megismétlődött. Az örmények visszaverték a pasa csapatát, és az angol, a francia és az olasz nagykövetek közbenjárásával a két fél békét kötött. A Zeitun-i győzelemnek nagy híre lett Európában.

Kérdés: Mi volt az oka a török-örmény ellentéteknek Zeitunban? Fejtsd ki bővebben a kérdést!

Megfejtések:

Molnár Zsófia, Marosvásárhely

Az örmény nép ki tudta volna kívni függetlenségét, ha David Peg nem hal meg. (Szeptember)

Az örmények I. Miklós orosz cár segítségével bíztak, és önkéntesekkel segítettek. (Október)

Nemzettudat erősítése Erdélyben

Barkó Etelka

(cikkünk a 40–45. oldalon)

Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 2010. évi (XIV. évfolyam) tartalomjegyzéke

Január, XIV. évf. 155. szám

- Elmélkedés az örmény liturgiáról – Dr. Sasvári László
- Jézuskára várva – M
- A Fővárosi Örmény Klub januári programja (Dr. Aradi Éva)
- Laudáció: Balázs-Bécsi Attila – Szongoth Gábor
- Tallózás a karácsonyi üdvözetek közül (Jakubinyi György érsek, Tőkés László EP képviselő)
- Eröss Attila: Ez a parancs! (vers)
- Fővárosi Örmény Klub meghívó
- Dr. Issekutz Sarolta elnöki beszámolója az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2009. évi működéséről
- Új örmény emlékhely Budapesten – M
- Tisztelt magyar honfitársaim! – Hetessy József
- Örmény vonatkozású emlékhelyek Budapesten (7. rész) – Az összeállítást készítette: Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit, Szücs Enikő, dr. Issekutz Sarolta és Zakariás Enikő
- Vasárnapi zene – dcs
- A Zeneagapé 2010 első félévi programja – Szongoth Gábor
- „... ahol az álmok összeérnek...” (4., befejező rész) – Szász Ávéd Rózsa (Marosvásárhely)
- Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület tavaszi-nyári eseménynaptára 2010
- Eleméri nemesség (11. rész) – Pavlov Boris
- Felhívás
- A gránátalmabor íze (1. rész) – Kali Kinga
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (2. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Kissé megkésve ugyan, de emlékezzünk Ignác Rózsára! – Bálintné Kovács Júlia
- Kihalni félelmetesebb, mint meghalni – Czirják Árpád
- Felhívás
- Tündérvilág a nyolcadik emeleten (Gross Arnold) – Péter Zsuzsa
- Ősök nyomában Erdélyben III., erzsébetvárosi Lukács Béla kastélya Zalatnán – Rozsos Tamás László
- Vállamra az évek összegyűltek és ránehezdedtek (Khell Julianna), 5., befejező rész – Sylvester Lajos
- Olvasói levelek, kapcsolattartás – Bálintné Kovács Júlia
- Szomorújelentés: Egy néma ágyú díszlövése (Khell Ödön halálára) – Sylvester Lajos
- Elment egy felejthetetlen, jó barát (Khell Ödön) – Lovas Kati, Péter Nelly
- Szomorújelentés: Pongrácz Ödön (1922–2009) – Pongrácz Ernő

- Örmény-magyar gyermekrovat (35. rész) Szempát, a vértanú (Kr. u. 890–914.) – Dr. Puskás Attila
- Rendelkezés a személyi jövedelemadó 1%-ról
- Az új esztendő küszöbén – dr. Issekutz Sarolta

Február, XIV. évf. 156. szám

- Elmélkedés az örmény liturgiáról – Dr. Sasvári László
- Számos kérdés, hozzászólás az előadó jutalma – Béres L. Attila
- Felhívás
- Őseink története örmény, indiai, kínai, görög források alapján – Dr. Aradi Éva
- Örmény vonatkozású emlékhelyek Budapesten (8. rész) – Az összeállítást készítette: Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit, Szücs Enikő, dr. Issekutz Sarolta és Zakariás Enikő
- Felhívás
- A cserkészekről általában, a Czetz János cserkészcsapatról különösen – Bálintné Kovács Júlia
- Nyitottak a cserkészek a társadalom szolgálata felé – Idén 15 éves a szamosújvári cserkészcsapat – Fodor Emőke
- Ősök nyomában Erdélyben IV. A Gajzágó család kúriája Néma községben – Rozsos Tamás László
- Farsangi bál Marosvásárhelyen – Dr. Puskás Attila
- Eleméri nemesség (12. rész) – Pavlov Boris
- Zeneagapé az Orlay utcai örmény katolikus templomban – M
- A Zeneagapé 2010 első félévi tervezett programja – Szongoth Gábor
- A gránátalmabor íze (2. rész) – Kali Kinga
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (3. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Apróságok, töredékek – Bálintné Kovács Júlia
- Rendelkezés a személyi jövedelemadó 1%-ról
- Örmény-magyar gyermekrovat (36. rész) Ani városa – Dr. Puskás Attila
- Pilinszky János idézet
- Pongrácz Ödön urnakoporsója előtt – Lezsák Sándor
- Barangolás őseink földjén – programajánló
- Fővárosi Örmény Klub meghívó

Március, XIV. évf. 157. szám

- Elmélkedés az örmény liturgiáról – Dr. Sasvári László
- „Hópárdac” a Himalája, Gyuri bácsi az Erdély-járás szépségeiről – Béres L. Attila
- Erdélyi Örmény Gyökerek K. E. Pénzügyi beszámoló 2009 – dr. Issekutz Sarolta
- Örmény vonatkozású emlékhelyek Budapesten (9. rész) – Az összeállítást készítette: Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit, Szücs Enikő, dr. Issekutz Sarolta és Zakariás Enikő
- Jankovics Marcell kapta az idén a Kölcsey Társaság emléklapját – Szabó Tibor

- „Mozgóképregény”, a Korbuly család XX. százada – Issekutz
- Nagyböjt kezdetén – Ákos atya
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (4. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Felhívás
- Akinek szívből gratulálunk! (Bárányi László Ildikó) – Bálintné Kovács Júlia
- Felhívás
- Eleméri nemesség (13. rész) – Pavlov Boris
- Az 1848-49-es szabadságharc magyarörmény hősei II. – Rozsos Tamás László
- A Zeneagapé 2010 első félévi programja – Szongoth Gábor
- A gránátalmabor íze (3. rész) – Kali Kinga
- Archívumunk mélyéből ajánljuk mindenki figyelmébe: Ünnepi beszéd, 1920. április 18. – Tutsek József
- Kedves Atyámfiai! – Dr. Ávedik Félix
- Idősebb Dr. Betegh Péter – Dr. Sasi Nagy Istvánné Betegh Klarissza
- Időutazás Ecsmiadzinból Marosvásárhelyre – Szász Ávéd Rózsa
- Ki volt Fehértáj Tibor? – Szamosné Szőke Magdolna
- Szomorújelentés: Schmitz Opra Marianne
- Örmény-magyar gyermekrovat (37. rész) Ani pusztulása – Dr. Puskás Attila
- Örmények nyomában Európában –2010, programajánló
- Barangolás őseink földjén, programajánló
- Fővárosi Örmény Klub: Nelly Shahnazaryan
- Hakertámadás egy törökországi örmény újság honlapja ellen – (MTI)
- Rendelkezés a személyi jövedelemadó 1%-ról
- Örményországban elítéltek egy ellenzéki újságíró – (MTI)
- Nami hirdetés

Április, XIV. évf. 158. szám

- Elmélkedés az örmény liturgiáról – Dr. Sasvári László
- Az üres szék szimbóluma – Béres L. Attila
- Láthatóvá a lehetetlent – B. A.
- Fővárosi Örmény Klub meghívó
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (5. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Lukács Béla jelleme – Györfy Dénes (Nagyenyed)
- Egyházi hírlevél – Ákos atya
- Mártonffy Márton – (Megjelent: Magyar Szalon XXXVIII.)
- Hazai katolikus főpásztorok XVI. Benedek Pápánál – Fodor György
- Dávid Csaba: Akad-e ember (1915 emlékére) vers
- A protestáns örmények gyásznapja – Korbuly Domokos
- Meghívó
- A Zeneagapé tervezett programja – Szongoth Gábor
- Eleméri nemesség (14. rész) – Pavlov Boris

- Tisztelet a hősök emlékfalánál – M
- Magányos sírkövek. A Gajzágó család sírhelyei Túrkevéen – Rozsos Tamás László
- A gránátalmabor íze (4., befejező rész) – Kali Kinga
- Archívumunk mélyéből ajánljuk mindenki figyelmébe! Dr. Ávedik Félix jelentése, 1921. április 24.
- Demeter Béla (1. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Demeter Béla ébresztése – Kónya-Hamar Sándor
- Mály József festőművészről – Árváné Pataki Ilona
- Felhívás!
- Húsvét – dr. Issekutz Sarolta
- Apróságok, töredékek – Bálintné Kovács Júlia
- Örmények nyomában Európában – 2010 - programajánló
- Barangolás őseink földjén - programajánló
- Örmény-magyar gyermekrovat (38. rész) Tatul Vanantetszi (Kr. u. 1050) – Dr. Puskás Attila
- Felhívás
- Szomorújelentés: Várnay Levente
- Rendelkezés a személyi jövedelemadó 1%-ról
- Nami hirdetés

Május, XIV. évf. 159. szám

- Elmélkedés az örmény liturgiáról – Dr. Sasvári László
- Identitás-tudatunkat gazdagították – Béres L. Attila
- Tisztelt Uraim és Hölgyeim, kedves megjelentek! – Borbély Bartis Júlia
- Az Örmény Genocídium – dr. Issekutz Sarolta
- Tavakdzian Szerpuhi: Száműzve – Egy örmény lány története - dr. Issekutz Sarolta
- Zarándoklás... önmagamhoz 2010. március 20–27. között – Bálintné Kovács Júlia
- Eleméri nemesség (15. rész) – Pavlov Boris
- Csíkszépvízi húsvét... Gyermekkorom húsvétjai – Sebestyén Péter
- Az 56-os Történelmi Alapítvány szeretettel várja az érdeklődőket 2010. május 8-i programokra!
- Meghívó!
- A magyar történelem Thermopüliai csatája – Szathmáry
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (6. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Szomorújelentés: Elhunyt Dr. Csordás Eörs – I. S.
- „Előkerült” Lukács Béla mellszobra – Rozsos Tamás László
- Felhívás az örmény közösséghez tartozók részére! – dr. Issekutz Sarolta
- A mezősegi csoda – Szőcs Judit
- Karátsonyiak a Bánságban – A nagy alvók (1. rész) – Gurzó K. Enikő
- Örmények nyomában Európában – 2010 - programajánló
- Barangolás őseink földjén - programajánló
- Kolozsvári sírok – István

- Örmény-magyar gyermekrovat (39. rész) A kiváló Levon, Cilicia királya (1198–1218) – Dr. Puskás Attila
- Fővárosi Örmény Klub meghívó
- Rendelkezés a személyi jövedelemadó 1%-ról
- Nami hirdetés

Június, XIV. évf. 160. szám

- Elmélkedés az örmény liturgiáról – Dr. Sasvári László
- Megelevenedett múlt, és az éneklő klub – Béres L. Attila
- Így emlékeztünk a Genocídium 95. évfordulóján – Zakariás Antal Dirán
- Majális első napján – Kalamár György
- Ha már így alakult... – dcs
- Gróf Széchenyi István halálának 150. évfordulójára emlékezve – gróf Széchenyi Ferenc
- Az örmény múlt és hagyomány Erdélyben – M
- Konferencia az erdélyi örmények múltjából – Pethő Melánia
- Tisztelt Meghívottak, Vendégek, kedves Hallgatóság! – Mezei János
- Kis dolgok dicsérete! – Csaba t.
- Egyházi hírlevél – Fülöp Ákos plébános
- Emlékek az erdélyi örmények életéből – Györfi Dénes
- Fővárosi Örmény Klub meghívó
- Erdélyi örmény nemesi családok címerei kiállítás Marosvásárhelyen – Szász Ávéd Rózsa
- Meghívó, nemcsak II. kerületi lakosok számára! – dr. Issekutz Sarolta
- Hayk Grigoryan kiállítása
- Pusztainé Wellmann Katalin emlékére – Bálintné Kovács Júlia, Killyéni András
- Felhívás
- Eleméri nemesség (16. rész) – Pavlov Boris
- Száz éve született Demeter Béla – a gazdaságpolitikus szakíró, falukutató, szerkesztő és jelentéstevő megbízott (2. rész) – Kónya-Hamar Sándor
- Babits Mihály: Áldás a magyarra (vers-részlet)
- Korai adatközlők és adatok az örmények hazai jelenlétéről (1. rész) – Kiss Ferenc
- Az anyanyelv utazó kalandora - 73 éves lenne Lászlóffy Aladár – Nagy Botond
- Felhívás az örmény közösséghez tartozók részére!
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (7. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Gróf Széchenyi István halálának 150. évfordulójára emlékezve – gróf Széchenyi István
- Újra Hollósy Kornélia – Diósszilágyi Sámuel (Makói Múzeum Füzetei)
- Szász Károly: Hollósy Kornéliának (vers)
- Karátsonyiak a Bánságban – A nagy alvók (2. rész) – Gurzó K. Enikő
- Apróságok, töredékek – Bálintné Kovács Júlia
- Barangolás őseink földjén – programajánló
- Balázs-Bécsi Attila „A szamosújvári magyar-örmény katolikus temető monográfiája” című könyvének névmutatója (5. rész) – ifj. Gabányi János

- Örmény-magyar gyermekrovat (40. rész) Az Örmény Királyság vége (Kr. u. 1375) – Dr. Puskás Attila
- „Előkerült” Lukács Béla mellszobra II. – Rozsos Tamás László
- Nami hirdetés

Július–augusztus, XIV. évf. 161–162. szám

- Elmélkedés az örmény liturgiáról – Dr. Sasvári László
- Nem örmény származásúak, mégis kutatják az örmény kultúrát – Béres L. Attila
- Fővárosi Örmény Klub júliusi meghívó: „Képes, képtelen zenés meglepetések”
- Az erdélyi örmények vallási társulatainak alapítása – Kovács Bálint
- Örmény nyomon Gyergyószentmiklós – Tokodi Gábor István
- Világosító Szent Gergely tiszteletére – M – Buslig Gyula
- Világosító Szent Gergely búcsú Szamosújváron (jún. 19.)...és az Orlay utcában (jún. 20.)
- Egy örménydiaszpóra-konferencia margójára – Poósz Lóránd (Nagyvárad)
- Olvasói levél – Olaszné Zakariás Anna
- A féllábú „Hópárduc” tovább lép – (Béres)
- Örmény kaleidoszkóp – Nagy Botond
- Fővárosi Örmény Klub augusztusi meghívó
- Barcsay Jenő mellszobra Szentendrén
- Barangolás őseink földjén
- Eleméri nemesség (17–18. rész) – Pavlov Boris
- Közlemény – dr. Issekutz Sarolta elnök
- Tiltakozó nagygyűlés a Nagy-Trianon palota előtt – Dr. Száva Tibor Sándor (Bécs)
- Kitűzték a dátumot Bogdánffy Szilárd vértanú püspök boldoggá avatásáról – Bálintné Kovács Júlia
- Isten szolgája Dr. Bogdánffy Szilárd rövid életrajza – Fodor József
- Örmény sátor az Ízek utcájában
- Korai adatközlők és adatok az örmények hazai jelenlétéről (3. rész) – Kiss Ferenc
- Száz éve született Demeter Béla – a gazdaságpolitikus szakíró, falukutató, szerkesztő és jelentéstevő megbízott (3. rész) – Kónya-Hamar Sándor
- Bánffy György kapta a Magyar Szabadságért-díjat – (MTI, 2010. június 19.)
- Magányos sírkövek II. – A Gajzágó család sírhelyei Túrkevén – Rozsos Tamás László
- Csasz Mártonra emlékezünk – Bálintné Kovács Júlia
- Tallózás az Erdélyi Magyar Breviáriumból... A kínai császár orvosa addig maradhatott életben, amíg uralkodója egészségnek örvendett – Czirják Árpád
- Karátsonyiak a Bánságban (3. rész) – Gurzó K. Enikő
- Szomorújelentés: baracházi Dr. Capdebo Gergely
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (8. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Ötezer éves cipő egy örmény barlangból – (MTI, 2010. június 14.)
- „Megyei” tankönyv, mesekönyv gyűjtés kezdődik! – Vida Erik
- Örmény-magyar gyermekrovat (41. rész) IV. Hagop katolikosz – Dr. Puskás Attila
- Felhívás az örmény közösséghez tartozók részére! – dr. Issekutz Sarolta

Szeptember, XIV. évf. 163. szám

- Elmélkedés az örmény liturgiáról – Dr. Sasvári László
- Követendő civilizációs értékekről az erdélyi örmény közösség szolgálatában – Béres L. Attila
- Erkölc és tisztesség a gyergyószentmiklósi örmény közösségben – Dr. Garda Dezső
- Fővárosi Örmény Klub szeptemberi meghívó: Mozgóképregény
- Április 24 – avagy mit üzen a genocídium? – dcs
- Magyarörmény voltam Bécsben – Wertán Kinga
- Nagyboldogasszony napi búcsú augusztus 15-én Erzsébetvárosban – M
- Az erzsébetvárosi virtuális örmény múzeum tájékoztatójából: Az Erdélyi Örmény Múzeumi Gyűjtemények, Erzsébetváros, Szeben megye
- Felhívás! – A szerk.
- Egy magyarbarát francia diplomata – Viziné Debreczy Ildikó
- Eleméri nemesség (19. rész) – Pavlov Boris
- Bogdánffy Szilárd vértanúsága – Bura László (Szatmárnémeti)
- Martonyi az elnökségről – (Magyar Nemzet 2010. július 16.)
- Felhívás a Budapest I., II., III., VI., VIII., IX., XI., XII., XIII., XIV., XV. és XVI. kerületi örmény közösségek részére! – dr. Issekutz Sarolta
- Bálint Tibor Emlékharangot avattak – Köllő Katalin
- Helyre tett helynevek és összefüggések – Táló Géza
- Korai adatközlők és adatok az örmények hazai jelenlétéről (3. rész) – Kiss Ferenc
- Karátsonyiak a Bánságban (4., befejező rész) –Gurzó K. Enikő
- Olvasói levél: Mály József festőművész síremléke – Árváné Pataki Ilona
- Névjegy: László Endre
- A zeneagapé tervezett őszi programja – Szongoth Gábor
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (9. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Meghívó (Kőorszag c. kiállítás)
- Száz éve született Demeter Béla – a gazdaságpolitikus szakíró, falukutató, szerkesztő és jelentéstevő megbízott (4., befejező rész) – Kónya-Hamar Sándor
- Emlékeim a Kapdebó családról (1. rész) – Kabdebó Lóránt
- A szamosújvári Szentháromság gyógyszertár (1. rész) – Dr. Izsák Sámuel – Sztranyiczki Mihály
- Délnémet barangolások (1. rész) – Kovács Mária
- Örmény-magyar gyermekrovat (42. rész) Dávid Peg, a grúz generális (Kr. u. 1726) – Dr. Puskás Attila
- Az erzsébetvárosi búcsú vendégserege (fotó)
- Nami hirdetés

Október, XIV. évf. 164. szám

- Elmélkedés az örmény liturgiáról – Dr. Sasvári László
- Örmény gyökereket és magyarságukat őrzők a szeptemberi, 175. klubdélutánon is – Béres L. Attila

- Fővárosi Örmény Klub meghívó: Októberi hőseink
- Zarándoklat – Megjelent a Nagyvárad Római Katolikus Egyházmegyei honlapján
- Örmények Brassóban – Budai Merza Pál
- Nemzetiségi fesztivál Józsefvárosban
- Közlemény – dr. Issekutz Sarolta
- Darkó László (1924–1970) örmény (Amberboj) gyökerű festőművészre emlékeztek Kolozsváron – Cs. Erdős Tibor
- Darkó László, aki érdekes és színes jelensége volt Kolozsvár társadalmi életének – Ferenc Zsolt
- Szabadhal – Kali Kinga
- Emléktábla avatás – M
- Kampányzáró a II. kerületben
- Eleméri nemesség (20., befejező rész) – Pavlov Boris
- III. Urmánczy Nándor Emléknep – Czirják Károly
- Emlékeim a Kapdebó családról (2., befejező rész) – Kabdebó Lóránt
- Az örmény nemzet ünnepén – B. A.
- Ódium – V. I. Pásztori Tibor Endre (ny. református esperes, Zabola, Erdély)
- Volt egyszer egy kastély 2006 (részlet) – Feketéné Ziegler Ágota
- Korai adatközlők és adatok az örmények hazai jelenlétéről (4., befejező rész) – Kiss Ferenc
- Zeneagapé az Örmény katolikus templomban – Szongoth
- Zseni, két korszak között – Csiky Gergely és a XIX. század – Nagy Botond
- Élő örökség – Bodolai Gyöngyi
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (10. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Örmény-magyar gyermekrovat (43. rész) Nerszesz Áskadárág – Dr. Puskás Attila
- Felhívás!
- A szamosújvári Szentháromság gyógyszertár (2. rész) – Dr. Izsák Sámuel – Sztranyiczki Mihály
- Nemzettudat erősítése Erdélyben (1.) – Raduly Klára
- Délnémet barangolások (2., befejező rész) – Kovács Mária
- Szomorújelentés: Bánffy György
- Elhunyt Bánffy György, a II. kerület díszpolgára
- Szomorújelentés: Marschall Béla
- Gróf Széchenyi István halálának 150. évfordulójára emlékezve – gróf Széchenyi István imája
- Nami hirdetés

November, XIV. évf. 165. szám

- Elmélkedés az örmény liturgiáról – Dr. Sasvári László
- Októberi hőseinkre emlékeztünk – Béres L. Attila
- Fővárosi Örmény Klub novemberi meghívó
- A lélek nem alszik ki... – Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit
- 54 éve történt – Dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit

- A Pongrátz testvérek – dr. Issekutz Sarolta
- Örmény áldozat a magyar szabadságért (Interjú dr. Issekutz Saroltával, Kiss Ernő honvédtábornok, aradi vértanú leszármazottjával) – Ternovátz István
- Az egész család, az egész közösség fesztiválja – Riti József Attila
- Erdélyi panoráma – Juhos-Kiss János
- Felhívás téglajegyek vásárlására
- Még egyszer a Józsefvárosi Nemzetiségi Napról – Zakariás Enikő
- Neves örmény személyiségek – Szász Ávéd Rózsa (Marosvásárhely)
- Kezek – Elda Grin (Kali Kinga fordítása)
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (11. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- Fogarasy Mihály püspök élete és munkássága
- A tagadás tagadása – Kiss Ferenc (Dés)
- A szamosújvári Szentháromság gyógyszertár (3. rész) – Dr. Izsák Sámuel – Sztranyiczki Mihály
- Czetz János – a példakép – V. M.
- Bogdánffy Szilárd vértanú-püspökre emlékeztek Marosvásárhelyen – Székely Imola
- Vatikáni kitüntetés Roska Tamásnak – (MTI)
- Kitüntetések – (Erdély ma – egy szebb holnapért honlapról)
- A 2010-es örmény kisebbségi választás eredményeinek értékelése az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület szemüvegén át – Balogh Jenő
- Beszámoló Kovács Bálint doktori értékelésének nyilvános vitájáról – Prof. Dr. Ashot Melkonyan, Dr. Medgyesy S. Norbert, dr. Issekutz Sarolta
- Az irodalom és vallás kulturális közvetítő szerepe az erdélyi örmények integrációja során a 18. században (doktori értekezés összefoglalója – 1. rész) – Kovács Bálint
- „Pacsirtavár” – dcs
- Zeneagapé az örmény katolikus templomban – Szongoth
- A II. kerület díszpolgára Szervátiusz Tibor szobrászművész – M
- Botár Edit festő- és iparművész – M
- Tisztelt gyászolók! (Bánffy György) – Dr. Láng Zsolt
- Szomorújelentés: Hajdú Györgyné Capdebo Éva-Mária
- Szentendrei örmények – Száva Alex
- Török kutatók megtalálták Noé bárkáját – (Forrás: afp.com)
- Életműdíjat kapott Jankovics Marcell a pozsonyi animációs biennálén – (MTI)
- Esztergom, Esztergom, gyönyörű, csodaváros – Zakariás Enikő
- Az örmény Velence – Kali Kinga
- Nemzettudat erősítése Erdélyben (2.) – Raduly Klára
- Örmény-magyar gyermekrovat (44. rész) Az örmény pártok – Dr. Puskás Attila
- Zeneagapé: Fogolyán Kristóf fuvolaművész (fotó)
- Meghívó: Gudenus János József: Örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája könyvbemutatóra

December, XIV. évf. 166. szám

- Elmélkedés az örmény liturgiáról – Dr. Sasvári László
- Családi kamarakoncert és könyvajánló – Béres L. Attila
- Örmény örökséget őriz tíz esztendő munkája – (Béres)
- Az örmény eredetű magyar nemesi családok genealógiája javított, bővített kiadásának bemutatója – Gudenus János József
- Főhajtás a vértanú püspök előtt – Rostás Szabolcs (Kolozsvár)
- Feltárt múlt: A „leleteket” bemutató kiállítást szentmisével nyitották meg – Máthé Éva
- Az ompolygyepűi (preszákai) emlékmű felavatása II. – Rozsos Tamás László
- Örmény szertartású és örmény gyökerű római katolikus papok Erdélyben (12. rész) – Bálintné Kovács Júlia
- A szamosújvári Szentháromság gyógyszertár (4. rész) – Dr. Izsák Sámuel – Sztranyiczki Mihály
- Az écskai uradalom – a Lázár család története – Gazdag Ervin
- Felhívás téglajegyek vásárlására
- Az irodalom és vallás kulturális közvetítő szerepe az erdélyi örmények integrációja során a 18. században (doktori értekezés összefoglalója – 2., befejező rész) – Kovács Bálint
- Közlemény a 2011-es országos és fővárosi örmény önkormányzati választásról
- Részlet az Apostoli Kormányzó, a gyulafehérvári róm. kat. Érsek, Msgr. Jakubinyi György leveléből
- Csendes pohárköszöntő újév reggelén – Kányádi Sándor verse
- Fővárosi Örmény Klub meghívó (Szent Karácsony ünnepén)
- Szórványmagyarság Napjának bevezetését kezdeményezik – MTI
- Mégis van Örmény Színház!?! – VM
- Örmény király – magyar király – Bányai Elemér: Örmény anekdoták c. könyvből
- Tallózás a világhálóról – Bálintné Kovács Júlia
- Ladó Lajos (1907–1964) - Száz éve született Ábel Lövétén – Bálintné Kovács Júlia
- Lelkünkben gyűjts picit gyertyát sokat... – Részlet Babits Mihály verséből
- Meskó Zoltán diadala az Egyesült Államokban – Laslovic Tímea
- Sarzsi – Pásztori Tibor Endre
- Nemzettudat erősítése Erdélyben (3.) – Raduj Klára
- Balázs-Bécsi Attila: „A szamosújvári magyar-örmény katolikus temető monográfiája” című könyvének névmutatója (7. rész) – ifj. Gabányi János
- Zeneagapé az örmény katolikus templomban – Szongoth
- Örmény-magyar gyermekrovat (45. rész) – Dr. Puskás Attila
- Nemzettudat erősítése Erdélyben (fotó)
- Erdélyi Örmény Gyökerek füzetek 2010. évi (XIV. évfolyam) tartalomjegyzéke
- A Fővárosi Örmény Klub 2010. évi műsora
- Nami hirdetés

A Fővárosi Örmény Klub 2010. évi műsorai

Január 21.

- „Ordosztól a Kárpát-medencéig” – A magyarok ősei indiai, perzsa, örmény és bizánci források alapján – Dr. Aradi Éva vetítettképes előadása

Február 18.

- A 2009-es MANASLU expedíció: a 8000-es csúcs támadása és meghódítása – Az első magyar „Hópárduc” vetített képes előadása – Előadó: Eröss Zsolt, Gyergyó díszpolgára
- Barangolás őseink földjén, Erdélyben – Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2010. évi programajánlója – Dr. Szarka György vetítettképes előadása

Március 18.

- Nelly az örmény klubban – Igen, igen kedves közönségünk, kedves örmények, jól látják: Nelly Shahnazaryan, a Keresztút szerzője, az ünnepelt író nő lesz – mind a március 17-ei Keresztút című monodrámának (19 órákor, Budapesti Kamaraszínház Ericsson Stúdió: VII. ker. Asbóth utca 20.), mind a március 18-ai klubrendezvénynek – a díszvendége. Az esemény moderátora Kállai Katalin. Meghívott vendégeink: Várady Mária, színművész, a monodráma előadója, Kerényi József Kossuth-díjas díszlettervező, építészmérnök, Fekete Mária jelmeztervező, Máté Krisztián, a rendező munkatársa, Szőke István Jászai-díjas rendező.

Április 15.

- Borbély Bartis Júlia – Borbély Bartis Endre: BUDAPEST utcaneveiben mesélő történelem – Erdély-Felvidék-Kárpátalja-Délvidék-Burgenland-Lengyelország c. könyvbemutatója
- Emlékezés az Örmény Genocídium 95. évfordulójára – előadó dr. Issekutz Sarolta elnök
- Hrant Dink c. dokumentumfilm vetítése

Május 20.

- Emlékezés Szamosújvárra, szamosújvári barátaira, a szamosújvári plébánia vezetőitől kapott megtisztelő feladatra... – Vendégünk a 90 éves Mayer Gézáne Budai Mária
- Örmény, erdélyi örmény népzene – a Tigrán Együttes műsora (vezető: dr. Szuper Géza, Baráth Emőke, Vikol Kálmán)

Június 17.

- Az erdélyi örmények vallási társulatainak alapítása – Előadó: Kovács Bálint, a Lipcsei Egyetem, a Kelet-Közép-Európa Intézet (Lipcse) tudományos munkatársa
- Örmény nyomon Gyergyószentmiklós – filmbemutató – Rendezte: Tokodi Gábor István, szakmai irányító: Kovács Bálint

Július 15.

- „Képes, kép-telen zenés meglepetések” – Örmény fotók, kisfilm bemutatása Kabdebó János munkáiból/ alkotásaiból, zenei kísérettel

Augusztus 19.

- Dr. Garda Dezső (történész, egyetemi tanár): Erkölcs és tisztesség a gyergyószentmiklói örmény közösségben – előadás
- Könyvbemutató: Dr. Garda Dezső: A törvénykező örmény közösség I–III.

Szeptember 16.

- Mozgóképregény – a Korbuly család XX. százada (filmvetítés) – Rendezte: Péterffy András, operatőr: Kurucz Sándor, szerkesztette: Korbuly Judit, gyártó: Dunatáj Alapítvány – A beszélgetést vezeti: dr. Issekutz Sarolta

Október 21.

- Októberi hőseink – Zenés, irodalmi összeállítás vetített képekkel
Előadó: dr. Kelemenné Csíkszentgyörgyi-Ficzus Margit és dr. Issekutz Sarolta
Közreműködik: Facskó Marica (próza, vers) és Vörösváry Márton (hegedű)

November 18.

- Bemutakozik egy muzsikus família: Kirkósa Péter hegedűművész és családja
- Kátai Mihály Munkácsy-díjas festőművész „Napkapu” című könyvének bemutatója – Közreműködik: Szilvay Ingrid

December 16.

- Szent Karácsony ünnepén – Ünnepi műsor
- Vörösváry Márton: Micimackó - kantáta (részletek)
Közreműködik: a Benkő István Református Általános Iskola és Gimnázium (Újpest) kicsinyek kórusa. Szólisták: *Talabér Anna*, *Valeyos Hanga*, *Szakács Lilla* és *Mátyás Dominika* ének, *Németh Kata* fuvola, *Géczy Katalin* gitár, *Vörösváry Márton* hegedű és *Vörösváry Ibolya* brácsa. Karvezető: *Zakarné Szarka Zsuzsa*
- dr. Issekutz Sarolta elnök köszöntője és beszámoló az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület 2010. évi működéséről
- Szongott Kristóf díjátadás – Díjazott Dr. Puskás Attila, a Marosvásárhelyi Örmény-Magyar Kulturális Egyesület elnöke
- Közreműködik: Flórián Antal színművész és Vörösváry Márton (hegedű)
- A csillagének – Szent László-kori iskoladráma – Dr. Kilián István gyűjtése – Előadja a *Szent Család Plébánia* gyermek színjátszó köre – Rendezte és betanította: *Dr. Kilián Istvánné*. Ének: *Egyháziné Marthy Katalin*. Jelmez: *Wertán Kinga*
- Ajándékozás, szíveslátás, könyvvásár

*Shnorhavor szurp Dzunnt jév Nor Tari!
Aldott Karácsonyt és Boldog Új Évet!*

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület folytatja a **pénzadományok gyűjtését** az erdélyi magyarörmény közösségek részére. Pénzbeli adományok az egyesület bankszámlájára befizethetők.

Bankszámlaszám: Budapest Bank Rt. Királyhágó fiók: 10100792-72594972-00000007

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület **székhelye:** 1015 Budapest, Donáti utca 7/a.

Postacíme: 1251 Budapest, Pf. 70. **Telefon:** 201-1011, **fax/tel.:** 201-2401

Elnök: dr. Issekutz Sarolta

ERDÉLYI ÖRMÉNY GYÖKEREK – füzetek

Az Erdélyi Örmény Gyökerek Kulturális Egyesület havonta megjelenő kiadványa

A kiadványt támogatja:

a Fővárosi Örmény Önkormányzat

(1054 Budapest, Akadémia u. 1. III. emelet 338-339, telefon: 332-1791)

(felfogadás: hétfőn 16–18 óráig, fovarosiormeny@gmail.com)

Nyilvántartási szám: 2.2.4/78/2002.

Főszerkesztő: **Béres L. Attila**

Felelős kiadó: **dr. Issekutz Sarolta**

Munkatársak: Dr. Sasvári László, dr. Issekutz Sarolta, Bálintné Kovács Júlia (Kolozsvár),

Dr. Puskás Attila (Marosvásárhely)

Szerkesztőség: 1251 Budapest, Pf. 70. Tel.: (1) 201-1011, Fax: (1) 201-2401

Lapzárta: minden hónap harmadik csütörtökét követő hétfő!

Nyomdai munkák: Pannónia-Print Kft.